

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marko Kolega

Globalizacija kot priložnost: država blaginje na Danskem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marko Kolega

Mentorica: red. prof. dr. Alenka Krašovec

Globalizacija kot priložnost: država blaginje na Danskem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Globalizacija kot priložnost: država blaginje na Danskem

V diplomskem delu smo se ukvarjali z raziskovanjem vplivov globalizacije na državo blaginje na Danskem. Cilj diplomskega dela je bil raziskati, kako globalizacija vpliva na državo blaginje in socialne politike na študiji primera konkretne države, Danske. Postavili smo hipotezo, na podlagi katere smo pričakovali določene spremembe v obsegu države blaginje in socialne politike. Vendar pa smo glede na predznanje o visokem nivoju socialne varnosti v nordijskih državah, kamor spada tudi Danska, predvidevali, da je socialna varnost državljanov ostala visoka in da je Danska ostala država blaginje. Globalizacija je bila namreč v preteklosti pogosto označena kot popolnoma neskladna s pojmom države blaginje. Še več, bila bi naj celo grožnja demokraciji. Po mnenju nekaterih bi naj bile male in odprte države, kot je Danska, ob izpostavljenosti globalizacijskim pritiskom zaradi svojih univerzalnih in velikodušnih socialnih politik še posebej na udaru. Pri raziskovanju smo uporabili različne raziskovalne metode in tehnike, prevladovali sta sekundarna analiza virov in pa analiza statističnih podatkov. Ugotovljeno je bilo, da je globalizacija nedvomno doprinesla k spremembam socialne politike na Danskem, vendar pa te niso vplivale na zmanjšanje socialne varnosti državljanov. Na globalizacijske procese je Danska uspešno odgovorila s politiko fleksibilnosti in varnosti na trgu delovne sile. Krčenje blaginjskih storitev, ki se je zgodilo, pa ni bistveno spremenilo socialne varnosti državljanov. Danska je v primerjalnem smislu še zmeraj ena izmed najbolj socialno enakopravnih držav OECD.

Ključne besede: globalizacija, država blaginje, socialna politika, fleksibilnost in varnost na trgu delovne sile.

Globalization as an opportunity: the Danish welfare state

In our thesis we researched the influence of globalization on the Danish welfare state. Our aim was to establish how globalization influenced the welfare state and social policies in a Denmark case study. We formulated our hypothesis anticipating changes, however considering the well-known high social standards of Nordic states, and we predicted that social security in Denmark remained high and that Denmark indeed remained a welfare state. In the past, globalization was perceived a threat to welfare. What is more, it was presented by some as a threat to democracy itself. Globalization affects different states differently, based on their history. Some argued that small, open economies like Denmark would experience difficulties when exposed to the pressure of globalization, particularly due to their emphasis on universal and generous social rights. In our research, we employed different methods and techniques; primarily we analysed secondary sources and statistical data. Our findings were that globalisation undoubtedly affected the Danish welfare state; however these effects did not contribute to the lowering of social standards of Danish citizens. Denmark's successful response to globalization was a completely new labour market policy approach dubbed flexicurity. We witnessed some welfare state retrenchment; however it did not profoundly affect social security. In comparison, Denmark remains one of the most equal and generous welfare states in the OECD.

Key words: globalization, welfare state, social policy, flexicurity.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	6
2	METODOLOŠKI NAČRT	8
2.1	TEMA IN RAZISKOVALNI CILJI.....	8
2.2	HIPOTEZA	8
2.4	UPORABLJENE METODE IN TEHNIKE	9
2.5	STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA	9
3	TEORETSKI DEL	10
3.1	OPREDELITEV DRŽAVE BLAGINJE	10
3.2	ZGODOVINSKA PERSPEKTIVA RAZISKOVANJA DRŽAVE BLAGINJE	11
3.3	TIPOLOGIJA REŽIMOV DRŽAVE BLAGINJE PO ESPING-ANDERSENU	14
3.4	GLOBALIZACIJA IN DRŽAVA BLAGINJE	16
4	ANALITIČNI DEL	23
4.1	ZAČETKI SOCIALNIH PROGRAMOV NA DANSKEM	23
4.2	PRVA SOCIALNA REFORMA NA DANSKEM	23
4.3	DRUGA SOCIALNA REFORMA NA DANSKEM.....	24
4.4	ZLATA DOBA DRŽAVE BLAGINJE NA DANSKEM IN TRETJA SOCIALNA REFORMA ...	25
4.4	KRIZA DRŽAVE BLAGINJE IN ZAČETEK GLOBALIZACIJSKIH PRITISKOV.....	29
4.5	GLOBALIZACIJA IN DANSKI GOSPODARSKI ČUDEŽ.....	35
4.5.1	Fleksibilnost in varnost na trgu dela na Danskem.....	38
4.5.2	Danski sindikati in globalizacija	46
4.6	DANSKA V 21. STOLETJU.....	48
4.6.1	Paradoks volilnega poraza levice in nove družbene cepitve	48
4.6.2	Gospodarsko stanje in mednarodna gospodarska kriza.....	51
4.6.3	Socialna politika	55
5	ZAKLJUČEK	61
6	LITERATURA	63

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Izdatki za socialno varnost kot delež BDP izbranih držav 1980–1990	32
Tabela 4.2: Vrednosti Ginijevega koeficienta v izbranih državah 1985–1990.....	34
Tabela 4.3: Izdatki za socialno varnost kot delež BDP izbranih držav 1990–2000	43
Tabela 4.4: Vrednosti Ginijevega koeficienta v izbranih državah 1991–2000.....	44
Tabela 4.5: Ginijev koeficient osebnih dohodkov 25-59 let starih Dancev pred in po davkih 1994–2000	44
Tabela 4.6: Revščina v procentih med nezaposlenimi in življenjsko zadovoljstvo med nezaposlenimi v izbranih državah 1994–2000	45
Tabela 4.7: Danska plačilna bilanca 1990–2010	46
Tabela 4.8: Danska plačilna bilanca 2000–2010	52
Tabela 4.9: Izdatki za socialno varnost kot delež BDP izbranih držav 2000–2014	58
Tabela 4.10: Vrednosti Ginijevega koeficienta v izbranih državah 2001–2012.....	59

1 UVOD

V preteklosti je bil v Evropi močan poudarek na razvoju države blaginje, ki je doživela razcvet po drugi svetovni vojni; dandanes pa mnogi (Ginsburg 2001; Ramesh 1999; Palier in Sykes 2001) menijo, da se zaradi globalizacijskih¹ pritiskov ter svetovne gospodarske krize koncept države blaginje spreminja. Ekonomska globalizacija namreč velja za temeljni vidik razvoja politične ekonomije naprednih kapitalističnih družb. Ta vključuje naraščajočo moč kapitala, vse bolj organiziranega na globalnem nivoju v obliki transnacionalnih korporacij, hitrejše tokove finančnega kapitala in globalno širitev trgovine (Ginsburg 2001, 190–191).

O spremembah države blaginje zaradi globalizacijskih procesov si avtorji niso enotni. Opisujejo različne scenarije: od apokaliptičnih (Ohmae; Reich v Palier in Sykes 2001, 3), kjer moč trg popolnoma prevlada nad državnimi strukturami in je država v globalni politični ekonomiji odrinjena na rob, do takšnih, kjer so za spremembe države blaginje odgovorni notranji dejavniki, kot so demografske spremembe, nove tehnologije, spremenjena struktura gospodinjstev in ne globalizacija (Pierson v Palier in Sykes 2001, 7). Prevladujoče mišljenje pa je, da globalizacija izpostavlja vse države političnim omejitvam, najbolj pa to čutijo male države, ki so bolj gospodarsko ranljive (Nielsen in Kesting 2003, 366).

Danska je v tem pogledu zanimiv primer. Je država z močno socialnodemokratsko dediščino, ki združuje visoke davke z visokimi socialnimi izdatki, ima obsežne politike na trgu delovne sile ter nizko dohodkovno neenakost. Deregulacijo kapitala in finančnih tokov je začela že v 80. letih prejšnjega stoletja, zaradi malega domačega trga pa je bila že v 19. stol. zelo usmerjena v mednarodno trgovino. Izhajajoč iz te logike bi bila eden glavnih kandidatov za upadanje državne avtonomije v globaliziranem svetu. A tudi tega mišljenja ne delijo vsi.

Weissova (v Nielsen in Kesting 2003, 366) glede na svoj pregled obdavčenja, proračunske porabe in gospodarske politike zaključí, da imajo globalizirane nacionalne države več maneverskega prostora kot menijo pristaši političnih omejitev. Majhne države

---

¹ Kadar govorimo o vplivu globalizacije na državo blaginje, mislimo ekonomsko globalizacijo, če ni navedeno drugače.

niso nujno bolj politično omejene kot večje, globalizacija pa ima lahko tudi pozitivne učinke. Bolj kot velikost države je pomemben značaj nacionalnih institucij (Weiss v Nielsen in Kesting 2003, 366).

Diskusije glede globalizacijskih učinkov na države blaginje, ki so sledile ciljem polne zaposlenosti s strani socialnodemokratskih vlad, so bile dolgo časa izredno pesimistične narave. Mračne neoliberalne napovedi v 90. letih prejšnjega stoletja so trdile, da je v novem, mednarodnem okolju nemogoče vzdrževati socialnodemokratske politike, ki s prevelikimi plačami in davki omejujejo konkurenčnost (Huber in Stephens 2002, 47). Vendar pa so različne študije v začetku novega tisočletja dokazale nasprotno. Kljub nedvomnim težavam, ki so posledica mednarodnega globaliziranega gospodarstva, so se te države blaginje pokazale za zelo odporne. Neoliberalni argumenti so bili skoraj v celoti napačni, res pa je, da imajo socialnodemokratske vlade sedaj težje delo, saj jih je globalizacija prikrajšala za politična orodja, s katerimi so v preteklosti spodbujale gospodarsko rast in zaposlenost (Huber in Stephens 2002, 47).

Država blaginje na Danskem ima splošno gledano dvojno naravo: po eni strani jo označuje visoka fleksibilnost, namenjena delodajalcem, ki je zaščitni znak liberalnega režima blaginje, po drugi pa visoka zaposlitvena varnost delavcev socialnodemokratskega oz. nordijskega režima blaginje. Nekateri opazovalci (Hall in Soskice v Bredgaard in Daemrich 2012, 13) se nagibajo k mnenju, da je to ravnotežje nestabilno in da se bo v prihodnosti spremenilo ali v popolnoma liberalno ali pa popolnoma koordinirano tržno gospodarstvo. Drugi (Nielsen in Kesting 2003, 383) pa Dansko postavljajo za zgled, kako ohraniti visoko socialno varnost in obsežne socialne programe v času globaliziranega gospodarstva.

2 METODOLOŠKI NAČRT

2.1 Tema in raziskovalni cilji

Tema diplomskega dela je raziskovanje vpliva globalizacije na državo blaginje na Danskem. Nordijske države so bile v zlatem obdobju države blaginje prepoznavne predvsem po univerzalnih socialnih pravicah, dohodkovni enakosti in enakosti med spoloma, na političnem področju pa po socialnodemokratski prevladi. Danes pa tudi te države niso imune na globalizacijske pritiske (Kosonen 2001, 155). Spremembe niso enotne; nekatere Skandinavske države so zaradi globalizacije celo izboljšale svoj ekonomski položaj in primerjalno gledano ohranile zavidljivo visoko stopnjo socialne varnosti (Goul Andersen 2007, 71).

Cilj diplomskega dela je ugotoviti, kako globalizacija vpliva na državo blaginje na Danskem. Danska velja za gospodarsko uspešno deželo, ki je sprejela globalizacijo že v zgodnjih 80. letih 20. stoletja, hkrati pa ima primerjalno gledano nizko stopnjo dohodkovne neenakosti in namenja visok delež bruto domačega proizvoda (BDP) socialnim storitvam. Ker je gospodarsko zelo odprta, hkrati pa je njena značilnost visoko socialno varstvo vseh državljanov, je za preučevanje vpliva globalizacije na državo blaginje izredno dober primer.

Glede vpliva globalizacije na državo blaginje si raziskovalci niso enotni, vendar pa Palier in Sykes (2001, 4) menita, da se je *nekaj* zagotovo spremenilo. V diplomskem delu, ki je študija primera države blaginje na Danskem, bomo ta »nekaj« izrazili v konkretne pojave in jih analizirali glede na postavljeno hipotezo. Glede na predznanje o ravni socialne varnosti v nordijskih držav pa kljub globalizacijskim vplivom pričakujemo, da se socialna varnost državljanov na Danskem ni bistveno spremenila.

2.2 Hipoteza

Za raziskovalno izhodišče postavljamo naslednjo hipotezo:

Globalizacija je vplivala na državo blaginje na Danskem, kljub temu pa se socialna varnost ni zmanjšala.

2.4 Uporabljene metode in tehnike

Diplomsko delo bo študija primera, uporabili bomo pa naslednje metode in tehnike:

- *sekundarno analizo virov*, kot so časopisni članki, učbeniki, knjige in spletni viri;
- *analizo statističnih podatkov*, kot so izdatki, namenjeni za socialno varnost, Ginijev koeficient ter podatki o nivoju revščine;
- *deskriptivno ali opisno metodo* bomo uporabili v teoretskem delu.

2.5 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih sklopov. *Prvi* sklop vsebuje uvod, kjer na kratko predstavimo obravnavni problem. Uvodu sledi metodološki načrt, kjer predstavimo cilje naloge, hipoteze, uporabljene metode in tehnike ter strukturo diplomskega dela. V *drugem* sklopu predstavljamo teoretična izhodišča, kjer definiramo državo blaginje, opišemo zgodovinski potek raziskovanja tega pojava in najbolj uveljavljeno tripolarno shemo režimov države blaginje. Posvetimo se tudi globalizaciji, ki jo definiramo, nato pa predstavimo njen vpliv na državo blaginje z zornega kota več avtorjev. V *tretjem* sklopu, v analitičnem delu naloge, sprva podajamo pregled začetkov države blaginje na Danskem v prejšnjih stoletjih, nato pa z začetkom globalizacijskih procesov analiziramo gospodarsko stanje, vladne politike, statistične podatke, posebno pozornost pa namenimo spremembam blaginje, ki so posledica globalizacije, če te seveda obstajajo. Analiza se na ta način nadaljuje kronološko do današnjih dni. V *zadnjem četrtem* sklopu povzemamo ugotovitve in na podlagi opravljene analize potrjujemo oziroma zavračamo hipotezo.

3 TEORETSKI DEL

3.1 Opredelitev države blaginje

Briggs (v Kopač 2004, 7) državo blaginje opredeli kot državo, kjer je organizirana moč namenoma uporabljena za korekcijo posledic delovanja tržnih sil prek mehanizma oblikovanja politike in njene implementacije v vsaj treh smereh:

- z zagotavljanjem minimalnega dohodka posameznikom in družinam ne glede na tržno vrednost njihovega dela ali premoženja;
- z zmanjševanjem obsega nevarnosti, ki izhajajo iz dogajanj na trgu delovne sile, ki so povezana z različnimi primeri nesposobnosti za delo (bolezen, nesreče, invalidnost), primeri brezposelnosti in tipičnimi nedelavnimi življenjskimi cikli (materinstvo, starost, otroštvo, šolanje);
- z zagotavljanjem socialnih storitev in dobrin v skladu z vnaprej dogovorjeno nacionalno ravno, ki je (lahko) določena kot optimum ali minimum, vsem državljanom, ne glede na status ali razred.

Izraza socialna država in država blaginje se pogosto uporabljata kot sinonima (Kopač 2004, 32). Temeljna razlika med socialno državo in državo blaginje je, da socialna država izhaja iz delavcev, ki se preživljajo z denarjem, ki ga dobijo od svoje participacije na trgu delovne sile, država blaginje pa iz državljanov, ki imajo priznane socialne pravice (poleg civilnih in političnih). Država blaginje je tako zasnovana bolj univerzalno in ni več neposredno vezana na trg delovne sile: posamezni državljan ima enake pravice in možnosti dostopa do socialnih storitev, ne glede na to, ali participira (oz. ali je sploh kdaj participiral) v zaposlitvi ali ne (Trbanc 1992, 98–99)

Čeprav je razmejevanje med socialno državo in državo blaginje teoretično jasno, je v konkretnih empiričnih primerih pogosto težko ugotoviti, za katero vrsto socialne politike in države gre. V socialnih politikah skoraj vseh sodobnih držav se prepletajo tako prvine »zavarovalniške« kot prvine »blaginjske« politike. To pomeni, da so sodobne države hkrati socialne države in države blaginje oz. da se med seboj razlikujejo tudi po tem, ali so bolj socialne države ali bolj države blaginje oz. koliko so eno ali drugo. Za sodobne zahodne države se ne glede na to večinoma uporablja izraz države blaginje (Trbanc 1992, 98–99), čemur bomo sledili tudi mi v diplomskem delu na

primeru Danske.

3.2 Zgodovinska perspektiva raziskovanja države blaginje

Zgodovinarji, politologi in ostali raziskovalci so izvore in pa razvoj specifičnih nacionalnih politik dokumentirali že prej, vendar pa so študije države blaginje dozorele v 70. letih prejšnjega stoletja. Razlog za bolj intenzivno raziskovanje socialne politike in blaginjskih storitev je bilo pospešeno širjenje obsega države blaginje v zlati dobi in različnost socialnih politik med državami (Myles in Quadagno 2002, 34).

Prve generacije raziskovalcev so se z državo blaginje ukvarjale kot z odgovorom na posledice industrializacije, modernizacije in organiziranega kapitalizma. Kerr in drugi (v Cousins 2005, 20) so tako bili mnenja, da se v zgodnjih fazah industrializacije država in pa menedžerji niso veliko ukvarjali z dobrobitjo delavca. Če se je le-ta poškodoval, izgubil delo ali pa se postaral, ni imel varnostne mreže drugje kot v svoji družini. Družina je tako postala delavčev edini socialni varnostni mehanizem. Ko je industrializacija napredovala, so se širše družinske vezi skrhale. Delavci so tako zahtevali, da država in kapital prevzameta del odgovornosti za zagotovitev socialnih minimumov. Tako so nastali formalni programi pokojnin, boleznin in nadomestil za brezposelnost (Kerr in drugi v Cousins 2005, 21). Nastal pa je tudi splošni konsenz, da ne delavec ne njegova družina nista bila zmožna prevzeti nase vseh nevarnosti, ki so prežale na člana industrijske delovne sile. Odgovornost za zagotavljanje minimuma socialne varnosti je tako v veliki meri ležala na ramenih države, deloma pa tudi kapitala, kar je posledično odstranilo materialni in čustveni pritisk na delavčevo družino (Kerr in drugi v Cousins 2005, 21).

S posledicami industrializacije na razvoj države blaginje se je ukvarjal tudi Wilensky (v Cousins 2005, 21) v svoji znani študiji *Država blaginje in enakost* iz l. 1975. Glavni vzrok širitve države blaginje je po njegovem gospodarska rast in njene demografske in birokratske posledice. Implicitno to pomeni, da podobno ekonomsko uspešne države konvergirajo k istim nivojem razvoja na področju blaginje. Izhajajoč iz te logike je socialna politika produkt velikih, neosebni tržnih sil. Politični dejavniki, če že, ne pomenijo kaj dosti, čemu pa npr. Myles in Quadagno (2002, 36) nasprotujeta.

Če so teoretiki industrializacije poudarjali pomen spremenjenih sil produkcije na razvoj države blaginje, so se zgodnji neomarkisistični pristopi ukvarjali z spremenjenimi odnosi v produkciji – šlo je torej za logiko kapitalizma (Myles in Quadagno 2002, 37).

Neomarksist O'Connor (v Myles in Quadagno 2002, 37) meni, da sta bili za večanje obsega države blaginje odgovorni dve osnovni in pogosto nasprotujoči si funkciji: akumulacija kapitala in pa družbena legitimizacija tega načina produkcije. Država je morala vzdrževati ali ustvariti okoliščine, v katerih je bila profitabilna akumulacija kapitala možna, hkrati pa je morala tudi vzdrževati ali ustvariti pogoje za socialno složnost. Državno trošenje se je tako glede na ti dve funkciji razdelilo na socialni kapital in pa socialne stroške. Rast državnega trošenja je po O'Connorju (v Myles in Quadagno 2002, 37) posledica rasti monopolnih gospodarskih dejavnosti. Akumulacija socialnega kapitala in socialnih stroškov pa je kontradiktoren proces, saj povzroča tendence, ki vodijo k ekonomski, družbeni in politični krizi.

Flora in Alber (v Cousins 2005, 23) obravnavata državo blaginje kot fenomen modernizacije v smislu vse večje diferenciacije in rasti posameznih družb na eni strani ter procesov socialne in politične mobilizacije na drugi. Priznavata sicer, da je sam koncept modernizacije splošen in dvoumen, vseeno pa menita, da je uporaben pri analizi države blaginje zaradi večdimenzionalnega poudarka na družbenem razvoju, kjer gre za vzročne povezave med rastjo gospodarstva in prebivalstva, socialne in psihične mobilizacije, političnega razvoja, kulturnih sprememb ter transformacije mednarodnega gospodarstva in političnega reda.

Flora in Alber (v Cousins 2005, 23) menita, da se da razvoj države blaginje analizirati z vsaj treh zornih kotov:

- proces diferenciacije dohodka posameznika in gospodinjanskega dohodka, delovnega mesta ter življenjskega prostora, ki so kreirali specifične probleme na trgu delovne sile, ki jih mora rešiti država;
- evolucija človekovih pravic kot posledica ali kompenzacija za institucionalizacijo političnih pravic;
- povečana kontrola, substitucija ali dodatki k trgom s strani državnih birokracij.

Flora (v Cousins 2005, 24) tako meni, da se da moderno državo blaginje v Evropi,

katere izvori segajo v devetnajsto stoletje, opredeliti kot odgovor na novo industrializirano delovno silo ter visoko stopnjo industrializacije ter demokratičnosti v tem delu sveta.

Konec 70. let prejšnjega stoletja so se namesto na industrializacijo in strukturo prebivalstva teorije razvoja države blaginje osredotočalo na vlogo politike (ang. *politics matters*) in razredov. Korpi (v Cousins 2005, 25) poudarja pomen mobilizacije delavcev in socialnodemokratskih ter levih strank na strukturo države blaginje.

Korpi (v Cousins 2005, 25) govori o »virih moči« (ang. *power resources*). Nadzor nad viri moči je pomemben faktor, ki vpliva na distributivne procese v družbi, na njihove izide ter na potek distribucijskih konfliktov. Distribucija virov moči se lahko razlikuje med državami in se skozi čas spreminja. V kapitalističnih demokracijah so viri moči povezani z razrednimi strukturami; na območju trga so dohodkovni in gospodarski viri tisti, ki oblikujejo osnovo moči, na političnem področju pa so to volilna pravica in pravica do kolektivne akcije. Politična demokracija igra pomembno vlogo v procesiranju konflikta interesov (Korpi v Cousins 2005, 25).

Korpi in drugi raziskovalci (v Myles in Quadagno 2002, 38; Cousins 2005, 25–26), mnogi s skandinavskega območja, so se osredotočali predvsem na raziskave, ki podpirajo tezo, da so razlike med trošenjem za socialno varnost in samimi socialnimi programi med kapitalističnimi demokracijami v veliki meri plod relativnega uspeha levih strank, še posebej socialnodemokratskih strank, ki so povezane z močnimi sindikati. Študija osemnajstih držav Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) na področju ureditve bolezni od l. 1930 naprej je pokazala, da je bila participacija leve vlade na tem področju pomemben faktor (Korpi v Cousins 2005, 25–26).

Morda najprepričljivejši dokaz, da so politične institucije in politika relevantne za razvoj države blaginje, izhaja iz Esping-Andersenovega vplivnega dela *Trije svetovi blaginjskega kapitalizma* iz l. 1990, v katerem preučuje osemnajst bogatih kapitalističnih demokracij v zgodnjih 80. letih prejšnjega stoletja. Esping-Andersen (v Myles in Quadagno 2002, 39–40) prikaže, da se države razlikujejo ne samo po relativni velikodušnosti in socialnih transferjih, ampak tudi po tem, kako je odgovornost za

socialno varnost razdeljena med državo, trgom in družino. V istem delu predstavi tudi zelo vplivno tripolarno shemo režimov države blaginje, o kateri bomo več spregovorili v nadaljevanju.

V trenutku, ko se zdi, da teorije o razvoju države blaginje, ki poudarjajo pomembnost političnih odločitev, obveljajo pred tistimi teorijami, ki poudarjajo, da je socialna politika produkt velikih, neosebni tržnih sil, pa se pojavijo nove teme, kot so globalizacija, deindustrializacija in razlike med spoloma, ki stare teorije oživijo (Myles in Quadagno 2002, 41).

3.3 Tipologija režimov države blaginje po Esping-Andersenu

V svojem najodmevnejšem in pogosto citiranem delu *Trije svetovi blaginjskega kapitalizma* iz l. 1990 je Esping-Andersen predstavil tipologijo režimov države blaginje, izdelano na podlagi analize 18 držav OECD. Za razvrščanje sistemov blaginje v tri glavne skupine je Esping-Andersen (v Bamba 2007, 1098) uporabil naslednje kriterije:

- dekomodifikacijo oz. stopnjo, do katere so socialni in blaginjski programi neodvisni od trga. V predominantno dekomodificiranem sistemu so ti programi zagotovljeni vsem in niso povezani z tržnimi procesi. V komodificiranem sistemu pa so socialni in blaginjski programi obravnavani kot proizvodi oz. produkti, za katere veljajo tržne zakonitosti;
- socialna stratifikacija oz. nivo redistributivnosti, univerzalnosti in solidarnosti določene države blaginje. Gre za vprašanje, kateri stratifikacijski sistem je promoviran skozi socialno politiko in ali ta politika širi ali oži solidarnost;
- mešanje tržnih in državnih agentov oz. kakšna je relativna vloga države, družine, trga in prostovoljnega sektorja v blaginjski oskrbi.

Na podlagi teh karakteristik z uporabo dekomodifikacijskih tabel Esping-Andersen (v Bamba 2007, 1099) opredeli tri idealne tipe režimov države blaginje: liberalnega, konzervativno-korporativističnega ter socialnodemokratskega.

Prvi je liberalni tip države blaginje. Zanj je značilno majhno število univerzalnih socialnih programov ter skromno socialno zavarovanje. Socialne ugodnosti pripadajo izključno posameznikom z zelo nizkimi in nestalnimi dohodki in tistim, ki so odvisni

samo od pomoči države. Znotraj tega modela se omejitve blaginje pojavijo na točki, kjer se zdi, da obstaja minimalna možnost, da lahko posameznik izkoristi državno pomoč. Pravila prejemanja socialnih transferjev so ostra, pogosto povezana s stigmatizacijo, višina transferjev pa je tipično nizka. Na drugi strani pa država podpira tržno oskrbo z blaginjo – bodisi je ta podpora pasivna (že s tem, ko sama zagotavlja zgolj minimalne pravice), bodisi je ta podpora aktivna (s tem, ko spodbuja zasebne zavarovalne sheme: zasebno življenjsko zavarovanje, zasebno zdravstveno zavarovanje, zasebne pokojninske sklade ipd.). Posledica tega je, da liberalne države blaginje promovirajo družbeno neenakost: na eni strani so marginalizirani prejemniki socialnih transferjev, med katerimi vlada enakost revščine, na drugi pa za večino veljajo tržno diferencirani sistemi zagotavljanja blaginje. Esping-Andersen (v Trbanc 1992, 100) kot tipične primere tega modela navaja predvsem ZDA, Avstralijo in Kanado (Trbanc 1992, 100).

Drugi tip predstavljajo konzervativno-korporativistične države blaginje, ki se najbolj kažejo v Nemčiji, Avstriji, Franciji, Italiji. V njih prevladujejo precej konservativne vrednote in močan korporativizem; nikoli ni vladala intenzivna liberalna obsedenost s tržno učinkovitostjo in državno jamčenje splošnih socialnih pravic ni bilo nikoli zares vprašljivo. Zato pa je prevladala ohranitev statusnih razlik: socialne pravice so pripete na razred ter status in poskusi države, da bi skozi redistribucijo zmanjšala ali spreminjala statusno diferenciacijo, so minimalni. Pri zagotavljanju blaginje gre za mešanje in koeksistenco poklicne blaginje (ugodnosti, ki izhajajo iz zaposlitve), družinske in državne blaginjske oskrbe. Zasebne zavarovalnice in tržno zagotavljanje blaginje imajo manjšo vlogo (Trbanc 1992, 100).

Tretji tip socialno-blaginjskih sistemov je socialnodemokratski tip države blaginje. Tu so načela univerzalnosti socialnih pravic razširjena na nove srednje razrede. Primer takšnih blaginjskih sistemov so skandinavske države, predvsem Švedska, Norveška, pa tudi Danska in Finska. Za socialnimi reformami v teh državah je kot gonilna sila stala močna socialdemokracija. Socialni demokrati so promovirali državo blaginje, ki zagotavlja enakost visokih standardov in ne enakost minimalnih potreb, kot to velja za druge režime blaginje. To v bistvu pomeni, da so vse socialne ugodnosti in vse storitve razvite do stopenj, ki ustrezajo tudi visokim standardom novih srednjih razredov in da je bila vsem državljanom zagotovljena enakost v participaciji pri blaginjskih pravicah (Trbanc 1992, 101). Gre za model socialne blaginje, ki izstopa s trga in katerega

posledica je nastajanje univerzalne solidarnosti v podporo državi blaginje. Ali kot pravi Esping-Andersen (v Trbanc 1992, 101): vsi pridobivajo, vsi so odvisni in vsi se počutijo obvezane, da plačujejo (davke). Socialna politika socialdemokratskih režimov omogoča emancipacijo posameznika tako od trga kot od družine. V nasprotju s korporativističnim načelom, ko država pomaga šele potem, ko so izčrpani družinski potenciali, gre pri socialdemokratskem režimu za socializacijo stroškov; ideal te socialne politike je povečati individualno neodvisnost. Rezultat tega je država, ki prevzema neposredno odgovornost za otroke, ostarele, nemočne. Socialni servisi so močno razviti (npr. otroško varstvo), kar omogoča visoko stopnjo zaposlenosti žensk (Trbanc 1992, 101).

Esping-Andersenova tipologija režimov države blaginje ni ubežala kritikam. Deacon (v Fenger 2012, 2) je predlagal klasifikacijo bivših komunističnih držav Srednje in Vzhodne Evrope v posebno, najverjetneje začasno skupino postkomunističnih konzervativno-korporativističnih držav blaginje. Esping-Andersen (v Fenger, 2012, 3) je to tezo zavrnil z obrazložitvijo, da so razlike med temi državami in njegovimi tremi tipi režimov držav blaginje samo tranzicijske narave. Po drugi strani pa je Bonoli (v Fenger, 2012, 7–8) kritičen do dekomodifikacijskega pristopa, kot alternativo ponuja svojo klasifikacijo na podlagi državnih izdatkov za socialno varnost kot delež BDP. Na tej podlagi opredeljuje štiri tipe režimov države blaginje: britanskega, kontinentalno-evropskega, nordijskega ter južnega oz. mediteranskega. Južnoevropskih držav, kot so Grčija, Italija, Portugalska in Španija, Esping-Andersen ni vključil v posebno skupino v svoji tipologiji, čemur pa npr. Ferrera (v Fenger 2012, 7) nasprotuje. Kljub kritikam velja Esping-Andersenova tripolarna shema za najbolj uveljavljeno sodobno tipologijo režimov države blaginje (Mandič 2008, 9).

3.4 Globalizacija in država blaginje

Globalizacija je koncept, ki je v uporabi za označevanje sprememb v načinih povezovanja, odnosih med različnimi deli sveta (Kopač 2004, 47). Po prevladujočem mnenju se nanaša na širše spremembe, ki so se začele v drugi polovici dvajsetega stoletja (Ritzer v Bernik 2014, 94). Dokaj široko je tudi soglasje pri utemeljitvi izbire tega časovnega okvira. Čeprav naj bi imeli globalizacijski procesi svoje predhodnike že v prejšnjih stoletjih, so začeli postajati prevladujoča in bistvena značilnost družbenega življenja v glavnem šele po sredini dvajsetega stoletja (Scholte v Bernik 2014, 94). V

današnji družboslovni literaturi najdemo različne definicije globalizacije, ki v skladu s sprejetim stališčem temu ustrezno interpretirajo tudi razmerja in učinke, ki jih ima ta pojav na druge družbene pojave v konkretnih družbenih oziroma zgodovinskih primerih (Zolo v Kodelja 2008, 27–28).

Watson (v Kopač 2004, 47) je globalizacijo označil kot trend, v katerem postajajo ekonomske, politične in kulturne aktivnosti ljudi v različnih koncih sveta medsebojno odvisne.

Scholte (2000, 15–17) govori o globalizaciji kot o modni, popularni besedi, ki opisuje fenomene na različnih področjih:

- na ekonomskem področju služi kot oznaka za internacionalizacijo gospodarskih izmenjav in produkcije, deregulacijo pretoka kapitala, trgovine, delovne sile in dobrin, dislokacijo in relokacijo gospodarskih aktivnosti znotraj in med državami ter povečano meddržavno tekmovanje v zniževanju obdavčevanja;
- na političnem področju je govora o oslabiljenosti nacionalne države in o izgubi socialne in politične legitimnosti, poskusih oživljanja starih ali/in kreiranju novih mednarodnih političnih institucij;
- na kulturnem področju je globalizacija povezana z svobodnim in takojšnjim pretokom informacij, grožnjo tradicionalnim kulturam in socialni koheziji, »Mcdonaldizacijo«, kjer gre za proces individualizacije in tendenco oglaševanja dobrin in storitev kot globalnih produktov.

Avtorji niso enotni, na kakšen način je globalizacija vplivala na strukturo države blaginje. Palier in Sykes (2001, 4) menita, da je v sedanjih časih aksiomatično, da se *nekaj* je spremenilo v globalnem gospodarskem okolju in da se posledično države blaginje tudi same spreminjajo. Palier in Sykes (2001, 4–9) glede na pregled literature na tem področju identificirata tri perspektive v zvezi z globalizacijo in državo blaginje:

- globalizacija pomembno vpliva na državo blaginje skozi dominanco tržnega gospodarstva;
- globalizacija relativno malo vpliva na državno blaginje;
- globalizacija vpliva na državo blaginje, vendar so ti vplivi ublaženi skozi nacionalne politične institucije in javnopolitične odzive.

Zagovornike prve teze lahko povežemo s tistimi, ki jih Giddens (v Kodelja 2008, 28–29) označi za radikalce. Radikalci menijo, da je globalizacija nekaj še kako stvarnega, o čemer se lahko prepričamo tudi na podlagi njenih posledic, ki jih lahko čutimo povsod. Po njihovem mnenju je globalna menjava blaga in storitev danes veliko bolj razvita kot pred nekaj desetletji, obenem pa veliko manj odvisna od vpliva posameznih držav. To pomeni, da nacionalne države v tem pogledu izgubljajo velik del suverenosti in s tem tudi moči vplivanja na dogajanje (Giddens v Kodelja 2008, 28–29).

Mishra (1999, 94) ponudi svoj pogled na prvo perspektivo. V keynesianski dobi je širitev države blaginje pomenila veliko rast števila delovnih mest v javnem sektorju. Keynesova (v (Mishra 1999, 94) teorija namreč pravi, da so ciklična nihanja in neskladja na trgu delovne sile strukturno pogojena in neodvisna od volje posameznikov, odpravljanje pomanjkljivosti pa je mogoče samo s posegom države na trg. Reševanje brezposelnosti se začne s povečanimi javnimi izdatki države, ki povečajo agregatno povpraševanje in proizvodnjo podjetij. Posledično se pojavi večje povpraševanje po delavcih, kar pa zmanjša brezposelnost. Nekateri socialnodemokratski režimi (npr. v Skandinaviji) so večanje obsega države blaginje izkoristili za namerno strategijo ustvarjanja delovnih mest v javnem sektorju, še posebej za ženske (Mishra, 1999, 94). Takšno večanje pa ima svojo mejo. Ko delež socialnih transferjev preseže določen delež družbenega produkta in ko nacionalno gospodarstvo izgubi konkurenčno sposobnost na tujih trgih, takrat izdatki za socialne transferje postanejo eden ključnih generatorjev inflacije in stagnacije. Mnogi vidijo rešitev v privatizaciji, država blaginje se krči in službe v javnem sektorju izginjajo (Mishra, 1999, 94). Zaradi globalizacije nacionalne vlade težje sledijo ciljem polne zaposlenosti in gospodarske rasti s politiko povečanja količine denarja v obtoku, ki bi povrnila prejšnje stanje sistema. Ostane pretežno neoliberalna strategija ustvarjanja delovnih mest s poudarkom na fleksibilnosti. Drugače rečeno slabo plačane, negotove in nestandardne zaposlitve v privatnem sektorju, npr. v anglosaških državah in Združenih državah Amerike (Mishra, 1999, 94–95). Globalizacija, tako meni Mishra (1999, 97), prav tako vrši pritisk na sisteme socialne varnosti in socialne izdatke, saj kot ključni cilj državne politike izpostavlja zmanjševanje primanjkljajev in dolgov ter zniževanje obdavčenja. Vlade lahko zmanjšajo ali odpravijo primanjkljaje npr. z zmanjševanjem javne porabe ali povečanjem davkov. Slednje je močno nepriljubljeno pri investitorjih in finančnih trgih, ki želijo, da vlade znižajo ne samo primanjkljaje, ampak tudi davke. Vladam pa je težko

zmanjšati socialne izdatke zaradi strahu pred političnim protiudarcem. Socialna politika tako postane predmet spora med globalnim kapitalizmom in demokratično nacionalno državo. Merila, kot so polna zaposlenost, varnost zaposlitve, ugodnosti brezposelnih, zakon o minimalni plači, zdravstvena in varnostna zakonodaja, pravice trgovskih združenj, institucionalizirajo osnovne socialne standarde in omejujejo tržni obseg. To, kar je s stališča globalnega gospodarstva videti kot ovira, ki jo je treba odstraniti, je s stališča nacionalne države nujnost. Globalizacija ne grozi le, da bo zmanjšala obseg države blaginje – temveč s pomanjkanjem regulacije in demokratičnosti predstavlja tudi grožnjo demokraciji (Mishra 1999, 107–108).

Mishra (1999, 15) svoje poglede v zvezi z vplivom globalizacije na državo blaginje združi v sedem tez:

- globalizacija spodkopava zmožnost vlad, da sledijo ciljem polne zaposlenosti in gospodarske rasti;
- globalizacija rezultira v vse večji plačni neenakosti ter slabših delovnih pogojih;
- globalizacija izvaja pritisk navzdol na sisteme socialne varnosti in socialnih odhodkih;
- globalizacija slabi ideološke prvine socialne varnosti;
- globalizacija slabi osnove socialnega partnerstva in tripartizma (iskanja dogovorov med predstavniki vlade, kapitala in dela);
- globalizacija omejuje možnosti izbire nacionalne politike, posebej levo usmerjenih ideoloških pristopov;
- logika globalizacije je v konfliktu z logiko nacionalne države in demokratičnih politik.

Zagovornike druge perspektive lahko razdelimo na tri skupine, in sicer glede na ekstremnost njihovih stališč (Palier in Sykes 2001, 5–6):

- prvi menijo, da globalizacija ne obstaja, saj je nivo trgovanja isti, kot je bil na začetku prejšnjega stoletja. Spremembe v globalnem gospodarstvu so manj obsežne in bolj postopne kot nakazujejo teorije o agresivnem globalizacijskem procesu. To mnenje lahko povežemo s tistimi, ki jih Giddens (v Kodelja 2008, 28–29) označi za skeptike. Skeptiki menijo, da je zgodba o globalizaciji zgolj mit. Globalno gospodarstvo se po njihovem ni veliko spremenilo v primerjavi s prejšnjimi obdobji;

- drugi, npr. Leibfried in Rieger (v Palier in Sykes 2001, 6), menijo, da tudi če se je globalizacija zgodila, ostajajo države blaginje kompatibilne s temi procesi. Še več, socialna varnost in politična protiutež ekonomskim spremembam bi naj bili značilnosti globaliziranih ekonomij. Erozija države blaginje se dogaja zaradi ideoloških projektov vlad v procesu njenega restrukturiranja in ne zaradi posledic globalizacijskih gospodarskih procesov;
- tretji spremembam države blaginje ne oporekajo, vendar menijo, da krivec za to ni globalizacija, ampak notranji dejavniki. Iversen in Cusack (v Cousins 2005, 35) poudarjata izključno deindustrializacijo, Pierson (Palier in Sykes 2001, 6) pa še demografske in tehnološke spremembe ter spremenjeno strukturo gospodinjstev. Oba pogleda predstavljamo v nadaljevanju.

Iversen in Cusack (v Cousins 2005, 35) zavračata globalizacijsko tezo. Njuna študija, ki vključuje podatke iz šestnajstih držav, ni našla dokazov o večji spremembi proizvodnje, zaposlovanja in plač v bolj odprtih gospodarstvih v primerjavi z bolj zaprtimi. Po njunem najdemo glavna tveganja na trgu dela v domačih gospodarskih procesih, specifično v migraciji v druge zaposlitvene sektorje. Kadar delavec zamenja sektor, mu grozi nezaposlenost ter delo za znatno manjše plačilo, vključno s socialnimi prispevki, kar ustvari zahtevo za državno zaščito pred takšnimi tveganji in večanje obsega socialnih storitev. Iversen in Cusack (v Cousins 2005, 35) sta ekonometrično preizkusila svojo teorijo in ugotovila, da globalizacijski dejavniki niso imeli statistično pomembnega vpliva na potrošnjo, medtem ko je deindustrializacija skladno s predvidevanji v njuni teoriji korelirala z višanjem izdatkov za socialno varnost. V obdobju od 1960 naprej izpostavita velik sektorski premik iz kmetijstva v industrijo in kasneje v storitve. Takšne spremembe v zaposlitveni strukturi so ublažene z nivojem posameznikovih veščin in programi socialne varnosti. Veščine omogočajo ljudem prestop v drugačen gospodarski sektor, programi socialne varnosti pa delujejo kot kompenzacija med tranzicijo, ki je lahko za posameznika uspešna ali neuspešna. Večanje obsega države blaginje je tako posledica deindustrializacije oz. velikih sprememb v zaposlitveni strukturi, ki so se v zadnjih desetletjih zgodile v vseh naprednih industrijskih državah (Iversen in Cusack v Cousins 2005, 35).

Pierson (v Palier in Sykes 2001, 6) govori o »neustavljivih silah«, ki napadajo državo blaginje. Te sile so notranji/domači dejavniki, predvsem spremenjena gospodarstva

naprednih družb, dosežena »zrelostna« točka države blaginje in pa demografske spremembe. Globalizacija tako nima velikega vpliva na državo blaginje, če pa že, so takšni vplivi sekundarnega pomena. Pierson (Palier in Sykes 2001, 6–7) meni, da so za pritiske na državo blaginje odgovorni trije procesi, ki z globalizacijo niso povezani:

- transformacija naprednih gospodarstev iz industrijskih v storitvena. Manjša produktivnost, ki je povezana s storitvami, pomeni manjšo gospodarsko rast, kar vodi v vse večje fiskalne probleme pri plačevanju socialne varnosti;
- napredna gospodarstva so dosegla »zrelostno točko« države blaginje. Obseg države blaginje se je med leti 1945 in 1973 izjemno povečal, rasel pa je hitreje kot realni BDP. Kljub upočasnitvi rasti obsega države blaginje po letu 1973 se je v večini držav ta rast nadaljevala. Javne politike, implementirane v prejšnjih desetletjih, so skozi čas »dozorele«. Posledično zahtevajo vse večji nivo financiranja, kar predstavlja resne proračunske probleme in izgubo javnopolitične prožnosti;
- demografske spremembe z naraščajočim številom starejših državljanov vodijo v manjši nabor delazmožnih ljudi in posledično manjši prispevek v fiskalno bazo za socialne prispevke, hkrati pa pomenijo tudi večanje stroškov v zdravstvenem ter pokojninskem sistemu.

Zagovorniki tretje perspektive se osredotočajo na vpliv zunanjih globalnih sil na spremembe nacionalnih držav blaginje. Menijo pa, da so določene države bolj kompatibilne z zaostreno tekmovalnostjo kot druge in da se lahko bolj ali manj uspešno prilagajajo. Globalizacija torej različno vpliva na različne države blaginje. Esping-Andersen (v Palier in Sykes 2001, 9) kot primer navaja različne ukrepe na območju ponudbe delovne sile, sprejete s strani nacionalnih vlad, ki bi naj omilile globalizacijske pritiske. Celinske evropske države so večinoma odločile za strategijo izhoda, kar je omogočilo delavcem, da zapustijo domači trg delovne sile s predčasno upokojitvijo, in nove oblike zaposlitve, kot je npr. polovični delovni čas. Združene države Amerike in Velika Britanija so se odločile za deregulacijo na področju plač, nordijske države pa so implementirale javna dela in prekvalifikacije. Zato je Esping-Andersen (v Palier in Sykes 2001, 9) mnenja, da je država blaginje stalnica. Ne bo izginila, saj različne politične sile (sindikati, politične stranke ipd.) to preprečujejo. Myles in Quadagno (v Palier in Sykes 2001, 9) govorita o tem kot o odvisnosti od prehojene zgodovinske poti (ang. *path dependency*), ki poudarja odločujoč vpliv kontinuitete institucij na družbeni

razvoj in spremembe. Spremembe države blaginje bi naj bi zato bile kljub globalnim gospodarskim izzivom omejene in počasne. Institucionalna in politična zgodovina posamezne države ima na te spremembe in na možne reakcije velik vpliv. Posledično so lahko odgovori na globalizacijske in druge pritiske na državo blaginje med seboj zelo različni (Daly v Palier in Sykes 2001, 10).

4 ANALITIČNI DEL

4.1 Začetki socialnih programov na Danskem

Danska je parlamentarna demokracija s stabilnim in konsenzu naklonjenim političnim sistemom, ima pa tudi enega najbolj obsežnih sistemov na področju socialnega varstva (Daemmrich in Kramarz 2012, 3). Izvore socialnih programov na Danskem najdemo v Zakonih o revnih iz leta 1708, glede na katere so bili revni razdeljeni v dve skupini: na tiste, ki so bili po mnenju oblasti upravičeno revni in jim je bilo dovoljeno beračiti, in pa tiste revne, ki so jih, če so beračili, spodili in odpeljali v zapor, kjer so bili prisiljeni kazensko delati (Danish Kin 2012). Mesta in župnije so morale same poskrbeti za svoje revne. Vsem revnim ni bilo dovoljeno zapustiti župnij; če so jih ujeli drugje, so jih pred lokalno cerkvijo med uradnimi urami postavili v posmeh ljudstvu. Skozi nadaljnja leta je Danska revnim, ki so prejemale pomoč, ukinila pravico do lastnine (1808), njihove stvari so bile popisane in so pripadale oblastem (Danish Kin 2012). Prav tako so revnim ukinili pravico do poroke brez dovoljenja oblasti (1824), v l. 1849, ki je bilo tudi leto sprejetja danske ustave, pa so jim prepovedali še voliti. Obe prepovedi sta veljali, dokler so prejemale pomoč od lokalnih oblasti. Te omejitve prepovedi vstopa v zakonski stan in oddati glas na volitvah sta bili odpravljeni šele leta 1961 z Zakonom o javni dobrobiti (Danish Kin 2012).

4.2 Prva socialna reforma na Danskem

Formalne institucije socialnega varstva na Danskem so bile ustanovljene konec 19. stol. (Daemmrich in Kramarz 2012, 7). Pred tem obdobjem je v danskem gospodarstvu in socialni strukturi prevladovalo kmetijstvo, revščina je bila primarno problem podeželskega prebivalstva. Po letu 1870 pa so pojavi kot migracije, hitra urbanizacija in postopna industrializacija povzročili prepad med podeželskim in mestnim prebivalstvom (Christiansen in Petersen 2001, 178).

Na makroekonomski ravni je kmetijski sektor še vedno dominiral, vendar pa so revščina in ostali socialni problemi, kot so nezaposlenost, nesreče pri delu, bolezni, starost ipd., postajali vedno večji problemi delavskega razreda. Ti pojavi so presejali zmožnosti ubožnih zakonov, organizacij za samopomoč in filantropije za uspešno rešitev. Težave so postale očitne tudi glavnima političnima strankama: kmečki stranki *Venstre* (levica)

in pa vladajočim konzervativcem *Højre* (desnica). Še več, pojav zmerno močnih sindikatov in Socialno demokratske stranke sta prepričala konzervativce in liberalce o nujnosti reformiranja Zakonov o revnih (Christiansen in Petersen 2001, 179).

Leta 1891 in 1892 sta bili dve kategoriji ljudi izvzeti iz Zakonov o revnih: ostareli in bolni. Lokalne skupnosti so bile obvezane dodeliti pokojnino vsem pomoči potrebnim državljanom nad 60 let starosti, ob pogoju, da niso prejeli pomoči za revne zadnjih deset let (Christiansen in Petersen 2001, 179). Druga pomembna reforma v tem obdobju je bila izvedena na področju bolezninskih skladov oz. zdravstvenega zavarovanja. Šlo je za kombinacijo samofinanciranja in državnega financiranja za primere, kadar je bil delavec nezmožen za delo zaradi bolezni. Na začetku so ti skladi pokrivali samo manjšino delavskega razreda in nižji srednji razred. V prvih desetletjih 20. stol. so se hitro razširili in pred II. svetovno vojno zajemali skoraj celotno dansko prebivalstvo. Ta sistem je bil v veljavi vse do leta 1970, ko je država v celoti prevzela odgovornost za zdravstveno zavarovanje (Christiansen in Petersen 2001, 179).

Danska je bila v l. 1891 druga država na svetu, ki je uvedla starostno pokojnino. Za razliko od nemške različice dve leti prej je namerno izbrala z davki financirano shemo (Goul Andersen 2008, 5). Hkrati se je pred I. svetovno vojno izoblikovala še ena pomembna značilnost danskega socialnega sistema. V skladu z zgodnjo socialno zakonodajo so stranke delavskega razreda ter združenja delodajalcev in sindikatov ob aktivni privolitvi države vzpostavili model za pogajanja ter rešitve na relaciji trg delovne sile – država. Ta sistem je vključeval kolektivne sporazume na državni ravni, instrumente za rešitev konfliktov, vzpostavitev neodvisnega sodnega sistema in pa vključenost večjih delavskih organizacij v prostovoljno sodelovanje z državo. Ta trikotnik med delodajalci, delojemalci in državo je postal temeljni kamen v razvoju države blaginje na Danskem (Christiansen in Petersen 2001, 180).

4.3 Druga socialna reforma na Danskem

Karl Kristian Steincke, kasnejši minister za socialne zadeve, je l. 1920 objavil knjigo z naslovom *Prihodnost sistema socialne varnosti*. Njegovo delo je med najpomembnejšimi prispevki na področju danskega/nordijskega razvoja socialne misli (Christiansen in Petersen 2001, 182). Steincke je predlagal načelo celotnih, neodtujljivih

socialnih pravic za vse državljane, ne glede na razred ali spol. S tem je nadaljeval svoje že začeto delo na področju uveljavitve političnih pravic za ženske v ustavi iz leta 1915 in zakonodaje na področju izboljšanja možnosti žensk za vstop v zakonski stan iz leta 1920. Sprejetje Zakona o socialni reformi iz leta 1933 predstavlja prelomnico v zgodovini danske države blaginje (Christiansen in Petersen 2001, 182). Steincke, tedaj minister za socialne zadeve, je uspel večino svojih predlogov iz l. 1920 uzakoniti. Rezultat je bila ena najbolj obširnih socialnih zakonodaj v Evropi v tem obdobju (Christiansen in Petersen 2001, 182). Predstavila je princip socialnih transferjev in nege za vse državljane in dolžnost države, da poskrbi za njihov eksistenčni minimum. Reforma je osvobodila pomoči potrebne iz diskrecijskega preudarka lokalnih oblasti. Do tedaj so namreč obstajale velike razlike med posameznimi mesti ali župnijami glede skrbi za revne, kasneje pa so se zmanjšale. Razlika med revnimi, ki so bili upravičeni do prejemanja socialnih transferjev, in tistimi revnimi, ki niso bili upravičeni, je bila odpravljena, kar je pomenilo, da je se je število ljudi, ki so izgubili svoje politične pravice ob prejemanju socialne pomoči, drastično zmanjšalo. Socialna reforma iz leta 1933 je pomenila sistemizacijo in razširitev vseh prejšnjih poskusov na področju socialne zakonodaje, prav tako pa je postala osnova za nadaljnji razvoj socialne politike na Danskem (Christiansen in Petersen 2001, 183). V tem obdobju pa je bila ustvarjena tudi ideja o nordijskih državah kot posebnem območju v Evropi. Nordijski narodi in še posebej socialni demokrati teh držav so začeli spoznavati velike podobnosti med posameznimi skandinavskimi narodi ter uveljavljati kombinacijo liberalne demokracije, visokega življenjskega standarda in obširne socialne varnosti, ki jih je razlikovala od drugih držav. V letih po II. svetovni vojni je to mišljenje postalo še pomembnejše (Christiansen in Petersen 2001, 183).

II. svetovna vojna in nemška okupacija sta ustavili razvoj socialne politike na Danskem. Prva leta po l. 1945 so bila v znamenju socialne, politične in ekonomske reorientacije. Po letu 1950 pa so se socialni programi hitro razširili (Christiansen in Petersen 2001, 184).

4.4 Zlata doba države blaginje na Danskem in tretja socialna reforma

Leta med 1950 in 1973 so bila zlata leta v razvoju socialnih programov na Danskem (Christiansen in Petersen 2001, 184). V tem obdobju so reforme izoblikovale moderno

dansko državo, ki obstaja danes. Zgodnja petdeseta leta prejšnjega stoletja so zaznamovala razvoj strategije »rast – blaginja«, ki jo je izoblikovala Socialno demokratska stranka in je predstavljala hrbtenico za nadaljnji razvoj države blaginje. Proti koncu istega desetletja pa so bile uvedene reforme, ki so spremenile tako sistem socialne varnosti kot način diskurza o socialnih problemih (Christiansen in Petersen 2001, 184).

Danska je postala moderna država v kateri so državljani uživali univerzalno socialno varnost, organizirano na racionalen, znanstven način in financirano z davki. Med leti 1950 in 1973 so socialni izdatki zrasli z 8 % na 23 % bruto domačega proizvoda (BDP). V naslednjih letih do 1982 je delež narastel na 35 %. Razvoj socialne varnosti v tem času ni izoliran od splošnega razvoja na Danskem, kjer so štirje faktorji še posebej pomembni (Christiansen in Petersen 2001, 184–194; Kærgård 2006, 4–7).

Prvič, ideja socialnega napredka je bila tesno povezana z idejo industrijske modernizacije in gospodarske rasti. V tem obdobju je bila Danska priča dobrim gospodarskim rezultatom (gospodarska rast je bila v določenih letih tudi 10-odstotna) in pa radikalni preobrazbi iz kmetijske družbe v moderno, industrijsko državo. Migracije s podeželja in vse večji delež žensk na trgu dela sta botrovala povečanemu povpraševanju po socialni varnosti, gospodarski razvoj pa je omogočil njeno financiranje (Christiansen in Petersen 2001, 184–194; Kærgård 2006, 4–7).

Drugič, kombinacija močnega socialnodemokratskega vpliva in danske politične kulture je ustvarila širok politični konsenz za sprejetje reform. Politična kultura na Danskem je cenila enakost in ni priznavala določenih privilegiranih skupin. Šlo je za demokratični ideal, kjer država in civilna družba nista nasprotnici. Posledično je to pomenilo visoko stopnjo zaupanja državljana v vlado in ostale državljane. Dialog med različnimi strankami in tradicija političnega sodelovanja v zadevah, ki so imele velik skupni pomen, je bila na Danskem stalnica (DIPD, 2014). Poleg tega je je bila od l. 1923 Socialno demokratska stranka najmočnejša politična stranka na Danskem. V obdobju med leti 1950 in 1973 je bula 17 let tudi glavna koalicijska stranka. V sodelovanju z vplivnim delavskim gibanjem in uporabo strokovnih, znanstvenih metod je ta stranka sestavljala socialno-politični dnevni red na Danskem. V bojih za socialne reforme je imela pomembnega političnega partnerja, manjšo Socialno liberalno stranko, *Det*

radikale Venstre. Danska politična kultura je s svojo tradicijo pogajanj in kompromisov dosegla, da je vsaka večja reforma pomenila širok kompromis, kar je dalo državi blaginje na Danskem močno politično-parlamentarno podporo (Christiansen in Petersen 2001, 184–194; Kærgård 2006, 4–7).

Tretjič, hladna vojna je ustvarila ozračje, ki je koristilo internemu političnemu konsenzu in socialni varnosti (Christiansen in Petersen 2001, 184–194; Kærgård 2006, 4–7).

Četrtoč, močno verovanje v racionalni, znanstveni um. Planiranje in racionalno reševanje problemov je omogočalo političnim strankam lažje oblikovanje kompromisov in njihovo legitimizacijo kot najboljše rešitve. Velik vpliv na to so imeli socialni demokrati. Raziskovanje socialnih problemov, kot je npr. nezaposlenost, je potekalo že prej. Sedaj pa je bila uporaba znanstvenih in strokovnih metod institucionalizirana v odprtju Nacionalnega inštituta za socialno raziskovanje v letu 1958. Inštitut je postal osrednji agent socialnih reform v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. (Christiansen in Petersen 2001, 184–194; Kærgård 2006, 4–7).

Večje socialne reforme v tem obdobju se začnejo z novo državno pokojninsko shemo v letu 1956 (Daemrich in Kramarz 2012, 3). Reforma je vnesla univerzalno pavšalno pokojnino za vse z dodatkom na dohodek. Ta reforma je prav tako spremenila starostno pokojnino v ljudsko pokojnino, poudarjajoč premik k univerzalnim socialnim pravicam. Danska uvedba starostnih pokojnin l. 1891 je bila takrat v interesu podeželskega prebivalstva, usmerjena v revne. Vse bolj, tudi z reformo l. 1933, pa se je spreminjala v jasno poudarjeno socialno pravico za vse državljane (Goul Andersen 2008, 5). Skozi leta se je postopoma razširila na vedno večji del prebivalstva. Preučevalci države blaginje menijo, da je pokojninska reforma velik korak k univerzalizmu v sistemu socialne varnosti na Danskem, vendar pa so v realnosti pokojninski transferji do leta 1970 ostali vezani na princip preverjenih potreb (Goul Andersen 2008, 5). Reforma je bila v kontekstu zagotovitve javne podpore in večanju števila prejemnikov uspešna (Christiansen in Petersen 2001, 191) Problemi pa so se pokazali, ko je bila pokojninska starost zvišana s 60 na 67 let, najbolj so bile ob tem prizadete tiste ženske, ki so izgubile moškega hranitelja. Kot odgovor na to stanje je bila kmalu uvedena pokojnina za vdove. Šolska reforma iz leta 1958 je uvedla osnovno šolanje v sedmih razredih, ki je bilo leta 1960 razširjeno na devet razredov. Zakona o rehabilitaciji (1960) in pa javni asistenci

(1961) sta uvedla resnično proaktivne, preventivne socialne politike ter odstranila še zadnje dele Zakonov o revnih, kjer so lahko določene skupine prejemnikov pomoči izgubile državljske pravice. Socialna asistenca je postala pravica za vse, tudi za prej marginalizirane skupine (Christiansen in Petersen 2001, 191).

Od konca šestdesetih pa do sredine sedemdesetih let prejšnjega stoletja je na Danskem obdobje Tretje socialne reforme (Christiansen in Petersen 2001, 191). Najpomembnejša novost je bila zamenjava obstoječih sistemov zdravstvenega zavarovanja z univerzalnim državnim sistemom, financiranim z davki. Prav tako so se povečali prejemki v primeru bolniškega staleža. L. 1967 je Danska reformirala shemo v primeru nezaposlenosti, kjer je država zaradi višanja nezaposlenosti prevzela odgovornost za višjo socialno porabo. Vrhunec teh naporov je dosegel Zakon o socialni asistenci (1974), ki je zamenjal prejšnje sheme z moderno socialno-politično zakonodajo (Christiansen in Petersen 2001, 191). Akt je bil osnovan na principu izgube dohodka, kar je pomenilo, da če je oseba izgubila dohodek, ga je moral sistem nadomestiti v enakem znesku za kratko obdobje, ne glede na razlog izgube dohodka posameznika. To bi naj preprečilo, da bi se posameznik znašel v še večjih finančnih težavah. Ta zakonodaja je bil uveljavljena v času visoke gospodarske rasti in nizke nezaposlenosti. Pričakovalo se je, da bodo ti socialni transferji kratkoročne narave (Goul Andersen 1997, 8; Christiansen in Petersen 2001, 191).

Tretja socialna reforma je v obdobju 1967–1974 tako vzpostavila novo ogrodje socialne varnosti na Danskem (Christiansen in Petersen 2001, 191). Javno pomoč je bilo treba prilagoditi potrebam posameznika in njegovim specifičnim okoliščinam. Zaradi povečanega obsega dela na lokalnem nivoju je to privedlo tudi do razdelitve bremen med lokalnimi oblastmi in državnimi institucijami. Državne oblasti so prevzele financiranje pokojnin v celoti, na drugih področjih pa so znižale državno financiranje tudi do 50 % (Christiansen in Petersen 2001, 192). Od takrat so se programi socialne varnosti financirali izključno iz davkov državljanov. Redki posamezni prispevki so izginili, prispevki delodajalcev so pa so bili v primerjavi precej nizki (Christiansen in Petersen 2001, 193). V teh letih je država blaginje na Danskem prevzela karakteristike, ki so pogosto povezane s skandinavskim oz. nordijskim režimom države blaginje. Gre za poudarek na preventivi, rehabilitaciji, posameznikovih potrebah in varnosti, vključno z univerzalizmom in racionalnimi idejami v ozadju socialnih reform. Te ideje bazirajo

na družboslovnem raziskovanju, planiranju in racionalni administraciji (Christiansen in Petersen 2001, 194).

4.4 Kriza države blaginje in začetek globalizacijskih pritiskov

Naslednja desetletja so v kontrastu z zlato dobo države blaginje na Danskem predstavljala mešano izkustvo s skromnimi reformami, omejitvijo javne porabe in z restrukturiranjem sistema socialne varnosti l. 1990 (Christiansen in Petersen 2001, 194). Izraz, ki se pogosto omenja v zvezi s tem obdobjem, je kriza države blaginje, proces, ki je bil še dodatno poudarjen zaradi naftne krize med leti 1973–1974 in zaradi diskusij glede članstva Danske v Evropski Gospodarski Skupnosti. Leta visoke gospodarske rasti in nizke nezaposlenosti so zamenjala leta nizke gospodarske rasti, visoke nezaposlenosti in inflacije (Christiansen in Petersen 2001, 194). Naenkrat je bila tako politična (l. 1973 je radikalna desna Stranka napredka, ki ni bila naklonjena dotedanjemu obsegu države blaginje, na volitvah dobila 16 % glasov) in ekonomska hrbtenica povojne države blaginje na Danskem zelo obremenjena (Christiansen in Petersen 2001, 194). Politični uspeh Stranke napredka je prepričal javno mnenje o nizki podpori programom socialne varnosti, ki pa se je kmalu spet okrepilo. Sledila je desetletna vladavina desne koalicije (1982–1992), med katero je država blaginje na Danskem stagnirala, vendar pa ni bistveno spremenila danskega sistema socialne varnosti (Christiansen in Petersen 2001, 194).

V tem času je bila Danska med nordijskimi državami ena prvih, ki je deregulirala finančne trge in pretok kapitala, kar ni presenetljivo. Danska je namreč že v 19. stoletju odprla meje in zgradila mednarodno trgovsko mrežo, hkrati pa se je spremenila tudi zaposlitvena struktura prebivalstva (Daemmrich in Kramarz 2012, 4). Vedno več kmetov je našlo zaposlitev v industriji in ladjarstvu, mnogi drugi pa so prešli na proizvodnjo bolj dobičkonosnih proizvodov, kot so maslo, sir in mesni izdelki. Dežela, ki je prej trpela zaradi pomanjkanja surovin in težke industrije, je sedaj kovala dobiček na mednarodnem trgu s prehranskimi in drugimi izdelki. Trgovanje je nekaj, kar je Danska kot mala odprta dežela počela že od nekdaj (Daemmrich in Kramarz 2012, 4). V glavnem so imele vse nordijske države z svojimi majhnimi, domačimi trgi zelo malo omejitev na področju mednarodne trgovine. Njihov celotni gospodarski model je bil osnovan na trgovinski konkurenčnosti in visokem zanimanju delavcev za izvozni sektor

(Katzenstein v Huber in Stevens 2002, 50).

Ekonomski liberalizacijski procesi so se začeli l. 1984, končali pa l. 1987 (Nielsen in Kesting 2012, 372). Ekonomska globalizacija na Danskem je bila postopna, v osemdesetih letih je bila vrednost neposrednih tujih investicij (NTI) navzven kot delež BDP pod 1 %, za razliko od npr. Švedske, kjer je vrednost znašala 3% (Kosonen 2001, 163). Druga, bolj pomembna karakteristika ekonomske liberalizacije pa je deregulacija finančnih trgov, kjer so se namesto tradicionalnega pogleda (centralna banka je ohranjala nizke in stabilne obrestne mere in politiko fiksnega menjalnega tečaja; posojila so bila omejena in monetarna politika predominantno pasivna) pojavile nove ideje, kot so fleksibilne obrestne mere in aktivnost centralne banke na trgu, kar je povečalo velikost in intenzivnost denarnih tokov. Danska je tudi znižala število omejitev na področju mednarodnega pretoka kapitala, kot jih je meril Mednarodni denarni sklad. V šestdesetih letih je bila vrednost 3 (večje število pomeni bolj zaprto gospodarstvo, maksimalna vrednost je 4), v osemdesetih pa je merila 1. Ista vrednost (1) je bila pripisana npr. tudi Avstriji, Norveški, Švedski in Irski (Kosonen 2001, 163).

Večanje mednarodne konkurence in pa pojav selitve proizvodnje v inozemstvo sta povzročila večanje nezaposlenosti (Daemmrich in Kramarz 2012, 8), kapaciteta danske vlade za zagotavljanje narodnega blagostanja skozi makroekonomske politike pa je bila oslABLJENA zaradi globalizacijskih pritiskov (Nielsen in Kesting 2003, 372). Nova konservativna vlada je pod vodstvom Poula Schlütterja odstranila samodejno prilagajanje plač glede na rast cen življenjskih potrebščin in stabilizirala vladne finance s pomočjo nizkih obrestnih mer in deloma tudi novih davkov na pokojninske sklade in zavarovalnice (Daemmrich in Kramarz 2012, 8). Vendar rast v tem obdobju ni pomenila novih delovnih mest, zato je imela Danska do začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja rekordno visoko nezaposlenost, ki je dosegla vrh l. 1994 z več kot 12 %. Vlada je krčila ponudbo delovne sile z večanjem porodniškega dopusta, financiranjem zgodnjega odhajanja v pokoj in plačanim študijskim dopustom, vendar v sistemskem smislu težave ni rešila (Daemmrich in Kramarz 2012, 8).

Danska strategija na področju boja proti brezposelnosti je bila pasivna in pravica do prejemanja socialnih transferjev ni bila povezana z dolžnostjo sprejetja dela, izobraževanja ali prekvalificiranja. Razmerje med stroški, namenjenimi za aktivno in

pasivno politiko boja proti nezaposlenosti, je bilo v letu 1988 1:4, na Švedskem pa skoraj 2:1 (Torfing 1999, 13). Nezaposlenost kot pojav se je odlagalo, glavna ambicija države med leti 1977–1993 pa je bila obdržati življenjski standard nezaposlenih kolikor je mogoče visoko, brez kakšnih resnih aktivacijskih ukrepov (Torfing 1999, 13). Sistem je vključeval upravičenost do denarnega nadomestila v času brezposelnosti za obdobje 8 do 8,5 let (začetno obdobje 2,5 let ter možnost dvakratne ponovne upravičenosti z participacijo v programu usposabljanja za delovno mesto) (Goul Andersen 2003, 7). Nadomestitvena stopnja je znašala do 90 % izgubljenega dohodka z dokaj nizko spodnjo mejo, kar je pomenilo, da bodo v realnosti to mejo dosegli samo delavci z minimalno plačo ali vrednostmi okoli nje. Dostop do denarnega nadomestila je bil zelo preprost, za popolno upravičenost do njega je nezaposleni namreč potreboval samo 26 tednov plačane zaposlitve. Preverjanje upravičenosti je bilo v praksi šibko, o sistemu pa se je pogosto govorilo kot o »državljski plači« (Andersen v Goul Andersen 2003, 7).

Konservativna vlada pa je vzpostavila tudi varčevalno politiko, ki je vključevala zamrznitev mnogih socialnih transferjev (pokojnin, denarnih nadomestil za brezposelne ipd.), čemur pa so Socialni demokrati in ob njihovi podpori tudi sindikati ostro nasprotovali (Green Pedersen 2001, 975).

Po vnovični zmagi na volitvah l. 1984 je konservativna vlada zamrznila socialne transferje za obdobje enega leta, predlagala pa je tudi zmanjšanje obdobja prejemanja nadomestila za brezposelnost. Socialni demokrati in sindikati so protestirali ter v medijih objavili kampanjo proti varčevalnim ukrepom. Vladni predlog je bil na koncu sprejet v omejeni obliki in vladna pozicija do omejitve javne porabe je postajala vse težja. Socialnim demokratom je uspelo desno koalicijo prikazati kot antisocialno (Green Pedersen 2001, 975)

L. 1985 je konservativna vlada začela spreminjati svoj politični pristop zaradi vse večjega javnega nezadovoljstva. Omejitev porabe transferjev za nezaposlene je bila prestavljena, kasneje pa odpravljena, prav tako so se dvignile pokojnine. Dve leti kasneje je vlada s Socialnimi demokrati dosegla sporazum o proračunu, ki je določal dvig sredstev za mnoge socialne programe (Green-Pedersen 2001, 975).

V naslednjih letih vladanja desne koalicije se državni socialni izdatki niso več

znižali (Tabela 4.1) Vlada je poskušala omejiti socialne transferje za nezaposlene, hkrati pa je hotela doseči konsenz s socialnimi demokrati o obsegu krčenja blaginjskih storitev, vendar slednji niso imeli razloga za kompromis in zato niso popustili. Na ta način je paradoksalno vladajoča desnica celo pomagala izboljšati socialno varnost v državi (Green-Pedersen 2001, 976).

Tabela 4.1: Izdatki za socialno varnost kot delež BDP izbranih držav 1980–1990

	1980	1985	1990
<i>Država</i>			
Danska	24,4	22,9	25,0
Švedska	26,0	28,2	28,5
Norveška	16,3	17,5	21,9
Finska	18,0	22,0	23,8
Nizozemska	24,8	25,3	25,6
Nemčija*	21,8	22,2	21,4
Francija	20,6	25,8	24,9
Italija	18,0	20,8	21,4
<i>Združeno Kraljestvo</i>	16,3	19,2	16,3
<i>ZDA</i>	12,8	12,8	13,1
OECD	15,4	17,0	17,5

*Podatki za Zahodno Nemčijo do 1990.

Vir: OECD (2016a).

Pri socialnih izdatkih na Danskem je viden padec z začetne vrednosti 24.4 % v l. 1980 na 22,9 % v l. 1985, delež pa se je leta 1990 zopet zvišal za 2,1 %. Na splošno je v tem obdobju viden trend, da so države, ki so že prej močno vlagale v socialno varnost, ta trend tudi nadaljevale. Države liberalnega režima blaginje (označene v poševnem tisku) so tradicionalno na koncu lestvice.

Danska je imela v l. 1988 najnižji nivo relativne revščine² v Evropski uniji (EU). Med gospodinjstvi, v katerih je bil en član brezposeln, jih je samo 3 % padlo pod mejo revščine. Povprečje EU je bilo 38 %, na Nizozemskem, ki je bila druga na lestvici za Dansko, pa celo 22 % (Goul Andersen 1997, 25).

Ginijev koeficient je najpogosteje uporabljen kot merilo neenakomerne porazdelitve dohodka in premoženja. Definiran je kot orodje statistične disperzije z vrednostmi med 1 in 0, pri čemer velja, da nižji kot je koeficient, bolj enakomerna je porazdelitev, in višji kot je koeficient, bolj neenakomerna je porazdelitev (Investopedia 2016). Število 0 predstavlja popolno enakost ljudi v družbi v pogledu prihodka in premoženja, število 1 pa predstavlja popolno neenakost ljudi z vidika prihodka in premoženja, ista logika velja za razpon 0–100, če je Ginijev koeficient izražen v procentih. V tem primeru se imenuje tudi Ginijev indeks (Investopedia 2016).

---

2 Relativna revščina je definirana kot zmožnost potrošnje, ki je manjša od ene polovice gospodinjstva na ravni mediane (Eurostat 2016).

Tabela 4.2 prikazuje vrednost Ginijevega koeficienta v izbranih državah v obdobju 1985–1990. Podobno kot pri socialnih izdatkih je tudi tukaj očitno, da so države z nizko neenakostjo predvsem v Skandinaviji. Vrednost na Danskem je bila z izjemo l. 1990 za celotno obdobje 0,22, kar velja za nizko vrednost, saj je pod vrednostjo 0,30, ki označuje srednjo visoko neenakost, vrednost 0,50 pa visoko neenakost (Quandl 2016).

Tabela 4.2: Vrednosti Ginijevega koeficienta v izbranih državah 1985–1990

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
<i>Država</i>						
Danska	0,22	0,22	0,22	0,22	0,22	0,23
Švedska	0,20	..	..	0,19	0,19	0,20
Norveška	0,22	..	..	0,22	..	0,23
Finska	0,21	0,21	0,22	0,21	0,22	0,22
Nizozemska	0,27	..	..	0,29	0,27	0,29
Nemčija	0,25	..	..	0,25	0,25	0,26
Francija	0,30	..	..	..	..	0,29
Italija	0,31	..	..	..	0,28	..
Združeno Kraljestvo	0,32	..	..	..	..	0,37
ZDA	0,34	0,34	0,35	0,34	0,35	0,35
OECD	0,28	..	..	..	..	0,30

.. Ni podatka.

Vir: OECD (2016b).

Andersen in drugi (1995, 179) menijo, da na Danskem kljub težki ekonomski situaciji in desetletni vladavini konservativne vlade država blaginje ni utrpela večjih sprememb. Ponudijo štiri razloge za to stanje.

Prvič, ideološki levi in desni tabor nista bila soglasna o obsegu krčenja blaginjskih storitev, kar je bila ključna ovira na poti k spremembam (Andersen in drugi 1995, 179).

Drugič, desna vladna koalicija je bila v celotnem obdobju med leti 1982–1993 manjšinska in tako prisiljena v kompromise z nasprotniki. Nikoli ni imela 90 sedežev v parlamentu, ki so bili potrebni za večino (Andersen in drugi 1995, 179). Tretjič, zaposleni in javni uslužbenci so močno nasprotovali spremembam obstoječe države blaginje. Še posebej so bili proti spremembam sindikati in delavske organizacije. Na Danskem je veljala dolga tradicija korporativističnega pogajanja, skozi katera se delodajalci in delojemalci prepoznavajo kot enakovredni pogajalci, ki pričakujejo, da jih država upošteva pri diskusiji, pripravi in implementaciji politik (Andersen in drugi 1995, 179). Razen nekaj manjših incidentov se je konservativna vlada izogibala tovrstnim direktnim spopadom in ta tripartitna oblika pogajanja je ostala nedotaknjena. Konservativna vlada prav tako ni imela moči, da bi pokorila sindikate javnega sektorja. V smislu implementacije modernizacijske politike je bila odvisna od uradnikov, zato je pri njenem razvoju raje vzpostavljala dialog kot se s slednjimi neposredno spopadala (Andersen in drugi 1995, 179). Četrtič, večje spremembe so ovirale institucionalne strukture oz. sama oblika države blaginje na Danskem. Ker gre za univerzalen sistem, večina Dancev verjame, da se njihov vložek z visokimi davki, ki jih vložijo v socialne storitve, povrne. V tem obdobju so npr. tudi bogati državljani štirikrat letno prejeli otroški dodatek, največ pa je pridobil srednji razred z javnimi storitvami, kot so zdravstvo, knjižnice in izobraževanje. Z drugimi besedami, univerzalna država blaginje je že sama po sebi ovira večjim spremembam (Andersen in drugi 1995, 179).

4.5 Globalizacija in danski gospodarski čudež

Popularno mišljenje v ekonomiji v 90. letih prejšnjega stoletja je bilo, da bodo imele obsežne države blaginje v vse bolj globalno konkurenčnem okolju zaradi izkrivljanja tržnih mehanizmov težave v gospodarski učinkovitosti. V takšnem okolju naj bi imele težave tudi pri kombiniranju visokih minimalnih plač, obsežnih socialnih transferjev in sledenju ciljev polne zaposlitve (Goul Andersen 2007a, 71).

Širitev globalizacijskih procesov naj bi povzročila selitev industrije na cenejše lokacije, zaradi česar bi upadlo povpraševanje po nekvalificirani delovni sili. Posledica bi naj bila dodatno breme za tudi za Dansko (Daemrich, Kramarz 2012, 3). Ekonomist Krugman (v Daemrich, Kramarz 2012, 3) je bil mnenja, da bodo spremembe v relativnem povpraševanju po kvalificirani in nekvalificirani delovni sili povečale nezaposlenost v

Evropi in ustvarile pritiske na blaginjske politike, ki omejujejo ali preprečujejo nizko plačano delo.

Toda ko je politolog Katzenstein (v Daemmrich, Kramarz 2012, 3) preučil gospodarske motnje, ki so doletele male države (kot je Danska s populacijo 5,5 milijona), ki delujejo na globalnih trgih, je odkril, da vztrajno prilagajajo politike na načine, ki vzdržujejo gospodarsko odprtost in unikatne sisteme socialne varnosti. Danska in druge manjše države so imele podjetja, ki so spretno zapolnjevala tržne niše; vladne, monetarne in fiskalne politike pa so bile fleksibilne, odzivne in postopne ter rezultat kompromisa med delodajalci, delojemalci in političnimi strankami (Daemmrich, Kramarz 2012, 3).

Če je bila ekonomska globalizacija na Danskem v 80. letih prejšnjega stoletja postopna, je v 90. letih prejšnjega stoletja napredovala hitreje. V teh letih se je delež NTI navzven kot odstotek BDP povečal na 6 %, kar je šestkrat več kot v 80. letih, ko je bila vrednost nižja od 1 % (Nielsen in Kesting 2003, 372). Danska je odstranila tudi popolnoma vse omejitve na področju mednarodnega pretoka kapitala, kot jih meri Mednarodni denarni sklad, podobno kot Nizozemska, Švedska, Belgija in Irska (Kosonen 2001, 163). V l. 1993 je Danska glede na ekonomski globalizacijski indeks, ki ga meri Švicarski Inštitut za tehnologijo, zasedala 9. mesto med 136. analiziranimi državami (ETH Zürich 2016).

Zavedajoč se nove globalizirane ekonomije in pa neuspeha pasivne socialne politike iz prejšnjih let je nova socialnodemokratska vlada pod vodstvom Poula Nyrupa Rasmussena, ki je prišla na oblast l. 1993, sprejela vrsto reform na področju gospodarstva in socialne varnosti (Daemmrich in Kramarz 2012, 8). Pred tem so Danci, znani kot skeptični Evropejci, l. 1992 sprva zavrnil Maastrichtski sporazum (Danska je postala članica Evropske gospodarske skupnosti l. 1973) ter ga nato potrdili šele, ko je bila Danska izvzeta iz skupne obrambe, valute, EU-državljanstva ter množice drugih pravnih sporazumov. Politična stabilnost in gospodarska rast, ki je bila sredi devetdesetih v povprečju izmerjena okoli 3 %, sta omogočila trgovinski presežek in stabilno nacionalno valuto (Daemmrich in Kramarz 2012, 5). Glavni danski trgovinski partnerici sta bili EU in ZDA, naraščalo je trgovanje z azijskimi državami in Bližnjim Vzhodom.

Glavni danski izvozi so bili na področju industrijskih in transportnih strojev, kemičnih proizvodov, pohištva, zdravil, prehranskih proizvodov (vključno z maslom, slanino, piškoti in ribami), vetrnih turbin in igrač, kot so npr. plastične kocke znanega podjetja *Legó* (Daemmrích in Kramarz 2012, 5).

Nova socialnodemokratska vlada je predstavila paket reform, ki so kasneje postale znane kot fleksibilnost in varnost na trgu delovne sile (ang. *flexicurity*). Te reforme bi naj ustvarile bolj fleksibilno gospodarstvo, vendar ne na račun spodkopavanja države blaginje. Delodajalcem so omogočale, da so odpustili delavce v kratkem roku, hkrati pa povečale možnost izobraževanja, usposabljanja in prekvalifikacije nezaposlenih. Reforme so bile postopne, vključevale pa so spremembe v davčni politiki, izobraževalnem sistemu in na trgu delovne sile; njihov namen je bil ustvarjanje večje koordinacije med javnim in privatnim sektorjem ter spodbujanje investicij (Daemmrích in Kramarz 2012, 8).

Po prihodu socialnih demokratov na oblast in reformah se je nezaposlenost v obdobju 1994–1999 zmanjšala z 12,3 % na 5,7 % (Goul Andersen 2003, 4). Naenkrat je majhna Danska postala eden izmed evropskih gospodarskih čudežev. Hkrati je ohranila nizko inflacijo (okoli 2 %) ter proračunski višek, ki je dosegel vrh l. 2001 (Goul Andersen 2003, 4). Dansko čudežno okrevanje po masovni nezaposlenosti je težko obrazložiti z eno samo enostavno rešitvijo, še posebej glede na trditve o relativno visokem deležu strukturne nezaposlenosti³ na Danskem (Goul Andersen 2003, 4).

Kot možno pojasnilo gospodarskega okrevanja na Danskem in zmanjševanje nezaposlenosti se izpostavlja več faktorjev (Andersen in drugi v Goul Andersen 2003, 6):

- manjša strukturna nezaposlenost zaradi aktivacijskih politik na trgu delovne sile ali bolj zaostrenih pogojev pridobitve socialnih transferjev;
- fleksibilnost in varnost na trgu dela, ki je kombinacija manjše zaščite zaposlenosti in radodarne ekonomske podpore za nezaposlene;
- javni sektor, ki zagotavlja veliko število služb;

---

³ Strukturna nezaposlenost ni posledica pomanjkanja povpraševanja po delovni sili, temveč gre za neujemanja spretnosti, ki jih poseduje delavec v nasprotju z spretnostmi, ki jih zahteva delodajalec, in je največkrat posledica tehnoloških sprememb (BusinessDictionary 2016).

- financiranje blaginjskih storitev skoraj izključno iz davkov, kar je prijazno za delodajalce, saj ni z njihove strani skoraj nobenih prispevkov;
- premik k uspešnim in previdnim ekonomskim politikam v 80. letih;
- inovativne tehnologije in moderni menedžment;
- »sreča« in pa obširni prihodki od prodaje nafte.

Pri pojasnjevanju danskega gospodarskega čudeža se nobenega od teh dejavnikov ne da zanemariti, celo sreče ne. Bistvo pa je, da je Danska pokazala, da obstaja alternativa tržno orientiranim reformam; da država blaginje ni nujno talka globalizacije v smislu krčenja države blaginje; ter da proces globalizacije oz. tranzicije v moderno ekonomijo znanja ne vodi nujno v večjo socialno izključenost ali izključenost na trgu dela (Goul Andersen 2003, 7). V 80. letih je desna koalicija problem nezaposlenosti obravnavala predvsem pasivno. 90. leta pa označujejo premik v aktivacijske programe ter uvajanja novega koncepta, fleksibilnosti in varnosti na trgu dela, kar je pomenilo znatno spremembo.

4.5.1 Fleksibilnost in varnost na trgu dela na Danskem

L. 1993 je nova socialnodemokratska vlada ob drugih reformah predstavila spremembe tudi na področju trga delovne sile. Cilj teh reform je bil motivirati nezaposlene, da poiščejo in sprejmejo službo zaradi krajšanja časa upravičenosti prejemanja socialnih transferjev v primeru nezaposlenosti ter ukinitve pravice podaljšanja prejemanja denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti skozi participacijo v različnih usposabljanjih, izobraževanjih (Bredgaard in Daemmrich 2012, 5). Ponovno upravičenost do denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti je posameznik dosegel z zaposlitvijo. Istočasno je bil cilj reform izboljšati poklicne sposobnosti nezaposlenih z individualnimi zaposlitvenimi načrti, izobraževanjem in prekvalifikacijami (Bredgaard in Daemmrich 2012, 5).

Ključni element reform je bila ekspanzivna fiskalna politika, ki bi naj povečala privatno porabo in povpraševanje po delovni sili ter privabila nove investitorje (Bredgaard in Daemmrich 2012, 5). Javna poraba na področju blaginje in makroekonomske stabilnosti, ki je pomembna za uvozna podjetja, je narasla. Reforme davčne zakonodaje so vključevale skromne olajšave na davek od dobička ter davek na osebni dohodek,

uvedle pa so nove davke na energijo in vodno porabo (Bredgaard in Daemmrich 2012, 5).

Reforme so prav tako vključevale poskus zniževanja ponudbe delovne sile. Sodelujoči v aktivacijskih programih niso bili več registrirani kot nezaposleni. Narasla je popularnost plačanih dopustov, kot so starševski, krajši študijski in pa enoletni študijski dopust, kar je pripomoglo k zniževanju ponudbe delovne sile na kratek rok. Te sheme so počasi izginile, ko je nezaposlenost začela padati v poznih devetdesetih (Bredgaard in Daemmrich 2012, 5).

Socialnodemokratska vlada je za promocijo ustvarjanja delovnih mest po reformah l. 1994 deregulirala dele zaposlitvene zakonodaje. Danska ni nikdar imela državno predpisane minimalne plače, definiranega trajanja dopusta in formalno predpisanih delovnih ur (Daemmrich in Kramarz 2012, 8). Dogovori o teh in drugih vidikih delovnega mesta so bila prepuščeni delodajalcem in delojemalcem, običajno skozi proces kolektivnega pogajanja. Pravica do stavke je bila omejena. Uporabljena je bila samo, kadar združenja delodajalcev in sindikatov niso dosegla dogovora (Daemmrich in Kramarz 2012, 8).

Za zaščito zaposlenih je socialnodemokratska vlada razvila socialno zavarovanje na bazi plač. Vsaka zaposlena oseba na Danskem je imela možnost skleniti zavarovanje v primeru brezposelnosti, ki je bilo subvencionirano s strani države in delodajalca. Glede na prejšnji dohodek je lahko zavarovanec prejel tudi do 90 % prejšnje plače v določenem obdobju po izgubi dela (Daemmrich in Kramarz 2012, 8).

V izogib ustvarjanju trajnih prejemnikov socialnih transferjev je vlada za brezposelne določila njihove dolžnosti, kot so bile npr. sodelovanje v aktivacijskih programih (Daemmrich in Kramarz 2012, 9). Ti so povezali brezposelne z prostimi delovnimi mesti v javnem ali privatnem sektorju, obveznim poklicnim izobraževanjem, prekvalifikacijo ali usposabljanjem za uveljavljajoče gospodarske sektorje. Prav tako so se na Danskem pojavile t. i. »dnevne šole« za nekvalificirane delavce, ki so poučevale tehnična znanja, ki so jih danska podjetja potrebovala (Daemmrich in Kramarz 2012, 9).

Obdobje upravičenosti do denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti se je

skrajšalo z 8,5 let na 7 let z možnostjo rekvalifikacije, in sicer samo v primeru zaposlitve in ne zgolj na podlagi sodelovanja v programih usposabljanja kot v 80. letih (Goul Andersen 2003, 8). Nezaposleni so bili zadnja 3 leta tega obdobja obvezani neprestano sodelovati v aktivacijskih programih. Sledilo je še eno krajšanje obdobja upravičenosti do denarne pomoči v primeru brezposelnosti s 7 na 4 leta z obvezo aktivacije zadnja 3 leta (Goul Andersen 2003, 8). Preverjanje sodelovanja nezaposlenih v aktivacijskih programih je postalo strožje, zaostri so se tudi kriteriji, po katerih je moral nezaposleni sprejeti vsako delo, ne samo tisto, ki je najbolj ustrezalo njegovemu zaposlitvenemu načrtu (Goul Andersen 2003, 8).

Danska verzija fleksibilnosti in varnosti na trgu dela je pogosto poudarjena kot ključ za razumevanje nepričakovane komplementarnosti med radodarno državo blaginje, konkurenčnim trgom dela in podjetniškimi aktivnostmi (Bredgaard in Daemmrigh 2012, 2). Šlo je za kombinacijo fleksibilnega trga dela, nizke zaščite pred odpustitvijo, relativno radodarnega sistema socialne varnosti (predvsem skozi socialne transferje za nezaposlene in socialne asistenco) ter aktivacijske strategije oz. aktivne politike zaposlovanja in izobraževalnih politik (Bredgaard in Daemmrigh 2012, 2). Preprosto odpustiti pomeni tudi preprosto najeti, nezaposleni pa so bili upravičeni do visokih socialnih transferjev, zato je bila izguba dela zanje manj stresna (Goul Andersen 2003, 7).

V danskem primeru to tudi ni vodilo do povečanja prekarnega dela (negotovo, nesigurno delo, kjer delavec ni zavarovan, hkrati pa je lahko podvržen različnim izkoriščanjem). Danska je imela v 90. letih nizke ocene pri vseh indikatorjih prekarnosti, kot so neprostovoljna zaposlitev za polovični delovni čas, začasna oz. občasna ali nizko plačana zaposlitev (Goul Andersen 2003, 7).

Fleksibilnost in varnost na trgu dela je sestavljena iz štirih elementov, ki so medsebojno povezani. Ti so (Bredgaard in Daemmrigh 2012, 6):

- fleksibilen trg delovne sile;
- visoka dohodkovna varnost;
- aktivna politika zaposlovanja;
- nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje.

Fleksibilen trg delovne sile pomeni visoko poklicno mobilnost, kar je primerljivo z liberalnimi gospodarstvi, kot sta Združeno kraljestvo in ZDA. Visoka poklicna mobilnost je največkrat prisotna v državah, kjer je zaščita pred odpovedjo/odpustom majhna (Bredgaard in Daemmrich 2012, 6). Raziskave so pokazale, da večja regulacija na področju varnosti zaposlitve povzroča manj menjavanja delovnih mest; negativno vpliva na nekatere družbene skupine, še posebej na mlade; in spodbuja dvojno naravo oz. dualnost trga dela, ki zavira produktivnost in gospodarsko rast (Venn 2009, 5). Nasprotno od tega lahko podjetja na Danskem najemajo in odpuščajo delavce z malo omejitvami, posamezniki pa lahko ustanovijo podjetje z minimalno birokratsko zamudo (Bredgaard in Daemmrich 2012, 6).

Visoka dohodkovna varnost na Danskem se še posebej kaže v socialnih transferjih za brezposelne in v socialni asistenci. Ena glavnih predpostavk danske fleksibilnosti in varnosti trga dela je, da dostopnost do radodarnih dohodkovnih nadomestil povzroča večjo poklicno mobilnost. V sredini 90. let je 700.000 Dancev zamenjalo službo v obdobju enega leta, kar predstavlja 25 % celotne delovne sile (Bredgaard in Daemmrich 2012, 6). Med državami OECD je imela Danska eno najdaljših obdobj (4 leta) upravičenosti prejemanja denarnega nadomestila in največje maksimalne nadomestitvene stopnje izgubljenega dohodka (do 90 %). Če je brezposelni izčrpal sredstva ali če ni plačeval prispevkov v zavarovalne sklade za primer nezaposlenosti, mu je kot zadnje sredstvo na voljo denarna socialna pomoč po sistemu preverjenih potreb, ki je znašala med 60 in 80 % nadomestila izgubljenega dohodka. Brezposelne osebe so bile obvezane dokazovati, da so aktivni iskalci zaposlitve pri lokalnih zavodih za zaposlovanje, in sodelovati v aktivacijskih programih (Bredgaard in Daemmrich 2012, 7).

Aktivna politika zaposlovanja (APZ) ima dve pomembni funkciji, ki pa sta do neke mere kontradiktorni. Prva funkcija je motivacija brezposelnih, da poiščejo zaposlitev brez pomoči državnih organov, druga pa je izboljšanje kvalifikacije tistih, ki sami ne najdejo službe (Bredgaard in Daemmrich 2012, 7). Izdatki za APZ so narasli z 1,1 % BDP l. 1990 na 1,9 % BDP l. 1996, Danska je med državami OECD zasedala drugo mesto glede na vlaganje v APZ, na prvem mestu je bila Švedska (Martin 1998, 6). Merilo uspešnosti APZ je število dolgotrajno brezposelnih, ki je bilo konstantno med najnižjimi v regiji OECD. Upadlo je s 5,5 % celotne delovne sile l. 1994 na 1,3 % v

l. 1999 (Bredgaard in Daemmrich 2012, 7).

Nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje (NPIU) ali vseživljenjsko učenje igra pomembno vlogo v danski verziji fleksibilnosti in varnosti trga dela, ima pa lahko različne oblike (Cedefop 1997):

- začetno poklicno izobraževanje, ki se odvija po obveznem šolanju in je tipično usmerjeno na osebe, stare 16–19 let (lahko pa tudi starejše) brez poklicnih kvalifikacij;
- nadaljevalno poklicno izobraževanje, usmerjeno v zaposlene in nezaposlene osebe, ki so se obvezane usposobiti v določenih veščinah ali se prekvalificirati;
- usposabljanje v poklic ali pridobivanje veščin za nezaposlene za olajšanje vstopa na trg delovne sile;
- kombinacija zgoraj naštetih programov glede na potrebe posameznika.

Financiranje programov NPIU je bilo večinoma javno. V obdobju 1985–1996 je naraslo z 12,4 na 27,7 milijona danskih kron (Cedefop 1997). Ker je med združenji delodajalcev in delavskimi organizacijami obstajal konsenz o potrebi za kvalificirano in usposobljeno delovno silo, je bil program NPIU s strani socialnih partnerjev zaznan kot predpogoj za uspešne delavce v svetu hitrih tehnoloških in industrijskih sprememb. Posebno pozornost je vlada posvetila problematiki nezaposlenosti med mladimi s programom »Izobraževanje za vse«. Cilj programa je bil, da čim večje število mladih (pred 25. letom) dokonča izobraževanje ali usposabljanje. Nezaposlenost med mladimi je bila na Danskem l. 1998 pod 5 % (Cedefop 1997).

Trajni ekonomski razvoj je uspel na trg delovne sile vrniti tudi ogrožene skupine, kot so nekvalificirani delavci. Istočasno so realne plače naraščale relativno stabilno (Goul Andersen 2003, 7).

Tabela 4.3: Izdatki za socialno varnost kot delež BDP izbranih držav 1990–2000

	1990	1995	2000
<i>Država</i>			
Danska	25,0	28,7	26,0
Švedska	28,5	31,8	28,2
Norveška	21,9	22,9	20,8
Finska	23,8	29,7	23,3
Nizozemska	25,6	23,8	19,8
Nemčija	21,4	25,9	26,2
Francija	24,9	29,0	28,4
Italija	21,4	21,7	23,3
Združeno Kraljestvo	16,3	19,2	18,4
ZDA	13,1	15,0	14,2
OECD	17,5	19,3	18,6

Vir: OECD (2016a).

Po naraščanju socialnih izdatkov v času konservativne vlade l. 1990 na 25 % BDP je l. 1995 viden učinek ekspanzivne fiskalne politike s strani nove socialnodemokratske vlade na izdatke za socialne storitve (Tabela 4.3) Delež je zrastel za skoraj 4 %, kasneje pa l. 2000 upadel za 2 %.

Vse omenjene karakteristike danskega gospodarskega čudeža so se zgodile brez naraščanja neenakosti in revščine. Danska je imela v 90. letih skupaj z ostalimi nordijskimi državami nizko dohodkovno neenakost, s Švedsko si je večkrat delila prvo mesto (Tabela 4.4). Za razliko od večine drugih Evropskih držav ni izkusila večjih sprememb v plačni neenakosti ali v distribuciji potrošnih zmožnosti.

Tabela 4.4: Vrednosti Ginijevega koeficienta v izbranih državah 1991–2000

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Država</i>										
Danska	0,22	0,22	0,22	0,22	0,21	0,22	0,22	0,22	0,23	0,23
Švedska	0,20	..	0,21	0,21	0,21	0,22	0,22	0,23	0,23	0,24
Norveška	..	0,23	..	0,25	0,24	0,24	..	0,24	..	0,25
Finska	0,21	0,21	0,21	0,21	0,22	0,22	0,24	0,24	0,25	0,25
Nizozemska	0,29	0,29	0,29	0,29	0,28	0,29	0,29	0,29	0,29	0,29
Nemčija	0,25	0,26	0,26	0,27	0,27	0,26	0,26	0,26	0,26	0,26
Francija	..	..	..	..	..	0,28	0,28	0,28	0,28	0,29
Italija	0,29	..	0,34	..	0,35	..	..	..	..	0,34
Združeno Kraljestvo	..	..	..	0,35	..	..	..	..	..	0,36
ZDA	0,35	0,35	0,37	0,37	0,36	0,36	0,36	0,36	0,35	0,36
OECD	..	..	..	..	0,30	..	..	..	..	0,31

.. Ni podatka.

Vir: OECD (2016b).

Prav tako ni bilo na Danskem skoraj nobenih sprememb v tržno ustvarjenih neenakostih in v redistribuciji skozi davčni sistem in sistem socialne varnosti (Tabela 4.5).

Tabela 4.5: Ginijev koeficient osebnih dohodkov 25–59 let starih Dancev pred in po davkih 1994–2000

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1994-2000
Gini osebni dohodek	38,6	38,7	38,1	38,2	38,9	38,9	38,7	+0,1
Gini po davkih	19,0	19,2	19,1	19,1	19,9	19,3	19,4	+0,4

Vir: Dansko Ministrstvo za finance v Goul Andersen (2003, 6).

Danska je bila l. 1995 za Finsko na drugem mestu glede najnižje relativne revščine v izbranih državah. Z vrednostjo 5,0 je za Finsko (4,9) zaostala samo za eno desetinko (Goul Andersen 2003, 5). Relativna revščina je torej redek fenomen na Danskem, kot je bilo zabeleženo že v 80. letih.

Glede na podatke evropske raziskave o gospodinjstvih je bilo l. 1994 (v Goul Andersen 2003, 12–14) samo 8 % nezaposlenih na Danskem označenih za revne, za razliko od 27 % v Nemčiji in 49 % v Združenem kraljestvu (Tabela 4.6). Na agregatnem nivoju se to ujema s subjektivnim dobrim počutjem in več socialne in politične participacije (Goul Andersen 2003, 12–14). Glede na meritve evropske raziskave o gospodinjstvih je življenjsko zadovoljstvo med nezaposlenimi zelo očitno višje na Danskem kot pa v drugih nenordijskih državah EU (Tabela 4.6). Večja številka pomeni večje življenjsko zadovoljstvo.

Tabela 4.6: Revščina v procentih med nezaposlenimi in življenjsko zadovoljstvo med nezaposlenimi v izbranih državah l. 1994

<i>Država</i>	<i>Revščina</i>	<i>Življenjsko zadovoljstvo</i>
Danska	8	80
Belgija	23	69
Nizozemska	25	Ni podatka
Nemčija	27	66
Francija	28	61
Italija	37	56
Združeno kraljestvo	49	62

Vir: Gallie in drugi; Whelan in McGinnity v Goul Andersen (2003, 13).

Skozi celotna devetdeseta leta je Danska uživala stabilno gospodarsko rast in konstanten pozitiven račun v trgovanju, dobrinah in storitvah (Tabela 4.7). Fleksibilnost in varnost na trgu dela nista edini razlog za to zgodbo o uspehu, sta pa omogočili gladko tranzicijo iz gospodarstva, na katerem prevladujejo industrijski proizvodi in kmetijstvo, v gospodarstvo z naraščajočo mednarodno trgovino in storitvami (Bredgaard in Daemmrich 2012, 8).

Tabela 4.7: Danska plačilna bilanca 1990–2010

(USD, mrd, cene na ravni 2011)	1990	1995	2000
Tekoči račun	1,4	1,9	2,3
Izvoz - dobrine	36,1	50,3	50,1
Izvoz - storitve	12,8	15,3	23,7
Uvoz - dobrine	31,2	43,8	43,4
Uvoz - storitve	10,2	14,0	21,1

Vir: Mednarodni denarni sklad v Bredgaard in Daemmrich (2012, 8).

Čeprav ni nedvoumnega dokaza o povezavi med fleksibilnostjo in varnostjo na trgu dela ter nezaposlenostjo je le-ta na Danskem začela upadati po reformah trga dela l. 1993. Zelo verjetno sta temu pripomogla aktivacija nezaposlenih in njihovo izobraževanje ter usposabljanje (Bredgaard in Daemmrich 2012, 8). Pregled več kot 100 študij o aktivni politiki zaposlovanja po celem svetu iz l. 2010 je pokazal, da imajo programi, ki nudijo pomoč pri iskanju zaposlitve, kratkotrajne pozitivne učinke, medtem ko izobraževanje in usposabljanje nižata nezaposlenost srednjeročno (Card in drugi v Bredgaard in Daemmrich 2012, 8). Stopnja nezaposlenosti na Danskem je padala vse do svetovne gospodarske krize l. 2008.

4.5.2 Danski sindikati in globalizacija

Pomemben predpogoj za Danski model trga dela je tradicija korporativističnega upravljanja. Ta tradicija sega vse do Septembrskega kompromisa l. 1899. Sindikati so

takrat priznali pravice delodajalcem do upravljanja in distribuiranja dela v zameno za pravico do ustanovitve sindikatov. Septembrski kompromis je prav tako položil temelje reševanja industrijskih sporov in podprl običaj dogovarjanja o plačni politiki in delovnih pogojih med delojemalci in delodajalci brez vmešavanja države (Jørgensen v Bredgaard in drugi. 2005, 31). Od Septembrskega kompromisa dalje je ta proces potekal redno, pogajanja pa so se zaključila z dogovori med obema stranema. Ti dogovori so vzpostavili številna pravila, med drugim tudi, kdaj je dovoljeno stavkati (Jørgensen v Bredgaard in drugi. 2005, 31).

Vlada je le redko posegala v kolektivna pogajanja med sindikati in delodajalci, opazna izjema pa se je zgodila l. 1998, ko je ena petina delovne sile na Danskem s stavko ohromila gospodarstvo po vsej državi (Daemmrich in Kramarz 2012, 7). Sektorji, kot so gradbeništvo, prevoz in logistika, sanitarne storitve in drugi, so zahtevali 6 tednov plačanega dopusta, 6-odstotno povečanje plač in pa 6-urni delovnik za vse delavce na tekočih trakovih. Situacija se je zaostрила, tuja podjetja pa so oznanila, da razmišljajo o odhodu. Vlada je intervenirala z zakonskim kompromisom in dopustila 2 dodatna dneva dopusta za vse delavce (3 dni za tiste, ki imajo otroke pod 14. letom), 4,25-odstotno povečanje plač v l. 1998 in še eno 4-odstotno povečanje v l. 1999 (Daemmrich in Kramarz 2012, 7). Hkrati je zmanjšala prispevke delodajalcev za pokojnino in zdravstveno nego. Spopadi med delodajalci in delojemalci so bili od l. 1998 redki, z izjemo stavke medicinskih sester l. 2008, kjer je vlada spet posredovala in sta obe strani sklenili kompromis (Daemmrich in Kramarz 2012, 7).

V nasprotju s sindikati v mnogih državah, ki so nasprotovali prosti trgovini, odprtim mejam in seljenju proizvodnje v države, kjer je delovna sila (bolj) poceni, so Danski sindikati ubrali izrazito drugačno taktiko (Bredgaard in Daemmrich 2012, 9). Namesto konfrontacije z državo in gospodarstveniki o spremembah na delovnem mestu, ki so posledica globalizacije, so sprejeli fleksibilnost in varnost na trgu dela kot način, kako ubraniti zaposlitev na Danskem skozi novo ustvarjanje delovnih mest (Bredgaard in Daemmrich 2012, 9). Ob upoštevanju opozoril, da naj poudarek ostane na fleksibilnosti za zaposlene in ne na fleksibilnosti zaposlenih, so sindikati izobraževali svoje člane o vzajemnih koristih mednarodnega trgovanja in o tem, kateri sektorji bi naj prvi izkusili spremembe v zaposlitveni strukturi (Danska Konfederacija Sindikatov v Daemmrich in Kramarz 2012, 9). Članstvo v sindikatih je na Danskem obdržala večina delavcev, tudi

med nezaposlenostjo, za razliko od drugih evropskih držav, kot so Velika Britanija, Francija in Nemčija (Daemmrich in Kramarz 2012, 9).

4.6 Danska v 21. stoletju

4.6.1 Paradoks volilnega poraza leve in nove družbene cepitve

Kljub nenavadnemu uspehu na gospodarskem področju v obdobju 1993–2001 je Socialno demokratska stranka utrpela resen poraz na volitvah. L. 2001 so Liberalna, Konservativna in pa Danska ljudska stranka (Stranka nove desnice) prejele 52,3 % glasov. Levica je tako doživela največji volilni poraz po l. 1920. Poraz socialnih demokratov je delom pojasnjen z novimi kulturnimi in političnimi cepitvami, povezanimi z imigracijo ali etničnimi konflikti (Goul Andersen 2015, 6).

Kljub dolgi zgodovini mednarodnih stikov Danska ni bila pomembna imigracijska točka vse do druge polovice 20. stoletja (Daemmrich in Kramarz 2012, 6). Danski jezik je poseben, bogat s samoglasniki in z izgovorjavo, ki jo je težko osvojiti iz pisane besede. Podobno kot pri narodih bivše Jugoslavije pa obstajajo podobnosti med sosedi in zato se Danci, Norvežani in Švedi pogosto razumejo med seboj. Kljub svoji etnični homogenosti so se Danci sami opredelili predvsem na podlagi skupnih vrednot in ne s skupnimi predniki, vero ali raso (Daemmrich in Kramarz 2012, 6). Danska je bila znana po svoji enakopravnosti, socialni odgovornosti in osebni angažiranosti v zadevah za dobrobit skupnosti. Za večino Dancov sta država blaginje in demokratičnih vrednot neločljiv del danske identitete. Zanje demokracija namreč ne predstavlja samo oblike vladavine, ampak tudi način življenja (Daemmrich in Kramarz 2012, 6).

V zgodnjih 90. letih je število prebivalstva na Danskem zraslo na 5,1 milijona. Večina se je identificirala z danskim etničnim poreklom. V tem času se je priseljevanje imigrantov, ki se je začelo v 80. letih, pospešilo. Imigranti so bili pogosto zaposleni kot modri ovratniki in v kmetijstvu. Rodnost na Danskem je stagnirala⁴, zato se je država z vidika naraščanja prebivalstva in zasedbe manj zaželenih delovnih mest začela zanašati na imigrante. V l. 2005 se je struktura prebivalstva spremenila, imigranti in njihovi potomci so predstavljali več kot 9 % od 5,4 milijona prebivalcev na Danskem

---

⁴ Vrednost je bila 1,7. Za konstantno št. prebivalstva je bila potrebna vrednost 2,1 (Daemmrich in Kramarz 2012, 6).

(Daemmrich in Kramarz 2012, 6)

Akaderske študije države blaginje so izpostavljale, da je etnična homogenost kritična za javno podporo redistribucijskim politikam (Alesina in drugi 2001, 2). Skladno s tem je imigracija postala politična sporna točka na Danskem kljub temu, da je bilo tako v absolutnem kot v relativnem okviru priseljevanje na ravni ostalih evropskih držav oz. še celo nižje (Daemmrich in Kramarz 2012, 6). Danska ljudska stranka (DLS), katere delež podpore v javnosti je s 7 % v l. 1998 zrasel na skoraj 14 % v l. 2007, je k razpravi o imigrantih prispevala z močno retoriko (Daemmrich in Kramarz 2012, 6). Predlagala je celo, da naj bi bili tujci takoj poslani nazaj, od kod so prišli, oblasti pa naj na Øresundski most postavijo barikade, ki bi naj preprečile pripadnikom islamske vere dostop na Dansko skozi Švedsko. V danski parlament in v danski politični prostor je DLS vnesla izrazit anti-multikulturalni diskurz z opozorilom, da je Danska raj za fanatike, ki bodo s človekovimi pravicami v rokah državo spremenili v multi-etnično družbo (Daemmrich in Kramarz 2012, 6).

Nordijske države so imele tipično zelo liberalna pravila glede imigracije ter velikodušne socialne pravice (Goul Andersen 2007b, 257). V glavnem je to stanje na Švedskem in malo manj na Norveškem ostalo nespremenjeno. Nasprotno pa je Danska uvedla stroge omejitve glede sprejema imigrantov⁵, prav tako pa je zmanjšala socialne pravice imigrantov tako direktno kot tudi posredno kot posledica določenih reform trga delovne sile (Goul Andersen 2007b, 257). Lahko bi govorili o tendenci, da je »blaginja samo za Dance«, in pa o »blaginjskem šovinizmu«. Večina blaginjskih storitev je bila davčno financiranih, univerzalnih in neodvisnih od prispevka posameznika. Imigranti so na splošno uživali isto pravico do socialne varnosti kot Danci, vendar z določenimi formalnimi omejitvami. Visoki stroški, povezani z imigracijo ter socialno varnostjo, so postali potencialna ekonomska spodbuda za vzpostavitev omejitev tako na področju imigracije kot blaginje (Goul Andersen 2007b, 258).

---

5 Združitev s svojci je bila dovoljena samo partnerju in mladoletnim otrokom. Združitev s starši je bila ukinjena. Združitev poročenega para je bila dovoljena, samo če sta bila oba partnerja stara 24 let in več. Skupna navezanost para je morala biti večja na Dansko kot na drugo državo (o tem so odločale oblasti). Oseba, ki je že bivala na Danskem, je morala dokazati finančno sposobnost oskrbe z bančno garancijo in ni smela prejemati socialne pomoči eno leto pred združitvijo ali med združitvenim procesom. Prav tako je morala poskrbeti za nastanitvene pogoje (ne več kot 2 sobi na osebo). Obstajalo pa je tudi veliko izjem za prebivalce držav EU, prosilce azila, otroke, resno bolne ali pa invalidne po predpisih mednarodnih konvencij (Goul Andersen 2007b, 258–259).

Na pokojninskem področju so imeli posamezniki s statusom begunca enake pravice do pokojnine in dodatkov kot Danci. Za razliko od njih pa so drugi imigranti prejeli polne pokojnine in dodatke samo, če so bivali v državi 40 let med starostjo 15 in 65 let (Goul Andersen 2007b, 260). V nasprotnem primeru so bili upravičeni do proporcionalnih zneskov glede na dolžino bivanja v državi. Znesek je bil neodvisen od zaposlitvene zgodovine. Imigranti so imeli poln dostop do zelo velikodušne upokojske stanovanjske sheme in do posameznih dodatkov, ki so lahko delno kompenzirali manjšo pokojnino (Goul Andersen 2007b, 260). Za večino imigrantov, ki so imeli status begunca ali pa so bivali na Danskem 40 let, je bil sistem zelo inkluziven. Minimalne pokojnine, stanovanjska shema ter dodatki so bili nenavadno visoki in nepovezani z zaposlitvijo, obstajala pa je manjšina ljudi z manj kot 40 leti bivanja v državi, ki so izkusili dokaj nizke življenjske pogoje (Goul Andersen 2007b, 260).

Najbolj drastična sprememba je bila sprejetje Zakona o imigraciji v l. 2002, ki je poleg omejenega vstopa v državo nadomestil denarno socialno pomoč z veliko nižjim transferjem, imenovanim začetna pomoč za imigrante, ki niso bivali na Danskem 7 izmed zadnjih 8 let (Goul Andersen 2007b, 263). Zakon se je nanašal tudi na danske državljane, ki so se vračali iz tujine. Če je bila danska denarna socialna pomoč ena izmed najbolj radodarnih na svetu, pa je bila začetna pomoč najmanj radodarna v severozahodni Evropi (Goul Andersen 2007b, 263). Uradno naj bi zvišala spodbude za delo, vendar je bil nedvomno njen namen preprečiti imigrantom vstop na Dansko. Študije te spremembe so pokazale, da je imela uvedba začetne pomoči pozitiven vpliv na višanje zaposlitev. Vpliv je bil dokaj majhen⁶, stranski učinek te spremembe pa je znatno znižanje dohodka za tiste, ki so bili brezposelni (Goul Andersen 2007b, 263).

V splošnem smislu je država blaginje na Danskem prevzela zelo radikalne ukrepe s ciljem omejitve števila imigrantov in beguncev. Ostala pa je inkluzivna do tistih imigrantov, ki so že bili v državi (Goul Andersen 2007b, 263). Nadomestitev denarne socialne pomoči z začetno pomočjo je izjema. Subvencionirano otroško varstvo z vse večjo udeležbo, brezplačno šolstvo in zdravstvo ter začetni programi, ki so beguncem in imigrantom omogočali spoznati osnove jezika in pa države ter jih pripravili na zaposlitev, pa so ostali pravilo (Goul Andersen 2007b, 263). Trditev, da bi lahko multikulturalizem spodkopal državo blaginje, kot so to menili Alesina in drugi, se na

---

6 Po 16 mesecih bivanja je bil delež zaposlitev eno leto po spremembi na intervalu 3,3 – 6,2 % (Huynh in drugi v Pedersen 2011, 23).

Danskem in v ostalih evropskih državah ni uresničila. Nobenega dokaza ni, da je etnična heterogenost negativno vplivala na legitimnost države blaginje (Goul Andersen 2007b, 263).

Za razliko od DLS so se socialni demokrati in ostale stranke levice in centra zavzemale za bolj prijazne imigracijske politike, vendar pa so socialni demokrati postali zaskrbljeni glede neuspešne integracije nedavnih imigrantov v dansko družbo ter njihovega nesprejetja modernih vrednot, kot je npr. vloga žensk v družbi (Daemmrigh in Kramarz 2012, 6).

Ozračje se je še bolj zaostri ob karikaturi preroka Mohameda in drugih islamskih ikon, ki so bile l. 2005 objavljene v danskem časopisu *Jyllands-Posten*. Leto kasneje so bile ponatisnjene in vzbudile val ogorčenja in protestov Muslimanov po vsem svetu. Več kot 70.000 Pakistancev je protestiralo na ulicah v februarju 2006. Vrhunec nasilja so bili napadi na danske ambasade v Siriji, Iraku in Libanonu. L. 2008 pa je bilo 8 ljudi ubitih v bombnem napadu na dansko ambasado v Islamabadu. Ti incidenti so v mnogih Dancih vzbudili pomisleke, da je pogled Muslimanov, vključno z imigranti, ki so že na Danskem, na pravico do svobode govora in tiska nezdržljiv z danskim vrednotami (Daemmrigh in Kramarz 2012, 6).

V sredini l. 2008 je DLS še prilila olja na ogenj s predlogom o prepovedi naglavnih šalov sodnic. Predlog so sicer številne strani zavrnil, da je simbolno-političen, še posebej glede na dejstvo, da v vrsti za sodne nominacije ni bilo nobenih muslimanskih žena. Vseeno pa je predlog poskrbel, da je vprašanje nacionalne identitete in imigracije ostalo pomembno v danski politiki do nedavnih let, ko se je politična pozornost preusmerila v mednarodno finančno krizo in naraščajoči proračunski primanjkljaj (Daemmrigh in Kramarz 2012, 6).

4.6.2 Gospodarsko stanje in mednarodna gospodarska kriza

V prvem desetletju 21. stoletja je Danska podobno kot v 90. letih prejšnjega stoletja uživala stabilno gospodarsko rast in presežek na tekočem računu države (Tabela 4.8).

Tabela 4.5: Danska plačilna bilanca 2000–2010

(USD, mrd, cene na ravni 2011)	2000	2005	2010
Tekoči račun	2,3	11,1	17,1
Izvoz - dobrine	50,1	82,5	95,8
Izvoz - storitve	23,7	43,4	60,4
Uvoz - dobrine	43,4	75,2	87,1
Uvoz - storitve	21,1	37,0	51,9

Vir: Mednarodni denarni sklad v Bredgaard in Daemmrigh (2012, 8).

Danska je imela močne oporne točke v sektorjih, ki temeljijo na znanju, kot so farmacija, brezžično komuniciranje, biomedicinska elektrotehnika ter posamezni segmenti mehanične in elektromehanične industrije, vendar so slednji bolj izjema kot pravilo (Nielsen in Kesting 2003, 375). Danska je imela glede na kategorije OECD visoko specializacijo v nizkotehnoloških sektorjih, nekaj produktov pa tudi v nizkih do srednje visokih tehnoloških sektorjih (Lundvall v Nielsen in Kesting 2003, 375). Najmočnejše danske izvozne dobrine pa so bile prehranski proizvodi ter v manjši meri zdravila in pohištvo.

Dansko gospodarstvo je bilo v začetku 21. stoletja specializirano v sektorje z majhno dodano vrednostjo, veliko mednarodno konkurenco in omejenim potencialom za rast (Nielsen in Kesting 2003, 375). Kljub omejitvam pa je Danska uspela obdržati in celo izboljšati svojo relativno pozicijo med razvitimi državami, merjeno z BDP na prebivalca (Nielsen in Kesting 2003, 375). Vrednost BDP na prebivalca je konstantno naraščala do mednarodne finančne krize, v l. 2008 pa je dosegla vrhunec z 60.800,00 USD (34.700,00 v BDP na prebivalca v paritetah kupne moči⁷), kar je pomenilo, da je bila Danska 7. najbogatejša država na svetu (Nielsen in Kesting 2003, 375).

7 Bruto domači proizvod v paritetah kupne moči (PKM) je razmerje med ravnjo BDP, izraženo v standardih kupne moči, in celotnim prebivalstvom. BDP v PKM je rezultat preračuna BDP s posebnimi pretvorniki v izbrano skupno fiktivno valuto. Paritete kupne moči so opredeljene kot prostorski cenovni deflatorji in pretvorniki valut, ki izločajo učinek razlik v ravni cen med državami. Na ta način dobimo BDP, ki je primerljiv med državami (Urad Republike Slovenije za Makroekonomske analize 2011).

Možni razlogi za to so visoka stopnja prilagodljivosti in fleksibilnosti v uporabi sredstev v proizvodnji, vključno s hitrim uveljavljanjem novih tehnologij v nizkih in srednje visokih tehnoloških sektorjih (Nielsen in Kesting 2003, 375). Producerska oprema in predelovalne metode npr. v prehranski, pohištveni in konfekcijski industriji so bile zelo napredne ter kombinirane s strokovnostjo na področju dizajna in marketinga. Ta znanja v tradicionalnih industrijah so temeljila na izkušnjah in so imela malo skupnega s tradicionalnim raziskovanjem in razvojem (Lundvall v Nielsen in Kesting 2003, 375). Pomembnejše so bile močne socialne interakcije preko meja organizacije, oddelkov in nivojev vodstva. Te interakcije so bile podprte s strani izobraževalnega sistema in trga delovne sile, vključno z nacionalnimi posebnostmi (Lundvall v Nielsen in Kesting 2003, 375).

Obstajajo precejšnji dokazi, da imajo majhne in odprte države, kot je Danska, nekatere skupne posebnosti, ki omogočajo, da postanejo domača podjetja bolj globalizirana kot so podjetja v večjih državah (Benito in drugi 2002, 5). Mala in odprta gospodarstva pogosteje težijo k mednarodni ravni, relativno veliko pozornosti pa posvetijo aktivnostim z dodano vrednostjo, ki eksplicitno merijo na konkurenčnost v tujini. Najbolj očitni razlog za to je majhnost domačega trga. Raje kot da bi vlagale svoje omejene vire v več različnih aktivnosti, so običajno v nekaj gospodarskih nišah (Benito in drugi 2002, 1, 5). Na Danskem je dober primer skupina *LEGO*, ustanovljena l. 1932, ki se je razširila v globalno podjetje, ki izdeluje med seboj povezljive plastične igralne kocke, ki jih prodajajo v več kot 130 državah. Raje kot da bi pozornost posvetili velikemu številu različnih igrac, so se v podjetju osredotočili na preproste plastične bloke, ki se jih da povezovati na nešteto načinov.

Izzivi globalizacije so bili s strani liberalno konservativne vlade, ki je prišla na oblast l. 2001, agresivno predstavljeni pod geslom, da je bolje delati pametno kot pa trdo. Institucija, imenovana Danski globalizacijski svet, je v tesnem sodelovanju z vlado v l. 2005/2006 namenila konkretna sredstva za raziskave, na kakšen način izboljšati dansko konkurenčnost v mednarodnem gospodarskem prostoru (Goul Andersen 2015, 8).

Dve desetletji reform trga delovne sile in spretna fiskalna politika sta prispevali k nizki

nezaposlenosti⁸; Danska je imela v prvem desetletju 21. stol. velik, a učinkovit javni in cvetoč privatni sektor (Daemmrlich in Kramarz 2012, 2). V l. 2007 jo je analitična enota britanskega časopisa *The Economist* (v Daemmrlich in Kramarz 2012, 2) označila za državo, kjer je najboljšo poslovati, leto kasneje pa je mednarodna raziskava odkrila, da so Danci bili najsrečnejši ljudje na svetu (Daemmrlich in Kramarz 2012, 2).

V istem letu je bila Danska ena od držav, kjer je bilo najlažje začeti nov posel⁹ (5. mesto med 189 državami), njeno gospodarstvo pa je bilo mednarodno integrirano, saj so imela domača podjetja podružnice in izpostave tudi v tujini. Svetovni gospodarski forum (v Daemmrlich in Kramarz 2012, 2) je Dansko v svojem poročilu iz l. 2008 uvrstil na 6. mesto med 118 državami na podlagi indeksa, ki meri, kako in na kakšen način posamezna država omogoča mednarodno trgovino. Danski fleksibilni trg delovne sile pa je bil privlačna lokacija za podjetja iz Severne Amerike in Azije, ki so želela biti prisotna na evropskih tleh (Daemmrlich in Kramarz 2012, 2).

Pozitivno mnenje danskih državljanov o globalizaciji se je odražalo v anketi Eurobarometra (v Daemmrlich in Kramarz 2012, 10) l. 2008, ki je ugotovila, da 78 % anketiranih Dancov meni, da je globalizacija koristna za domača podjetja in da bo omogočila nove zaposlitve, evropsko povprečje je bilo 39 %. Visoka vrednost ni tako presenetljiva, saj je odprtost globalizacijskim procesom v večini primerov do tedaj Danski zelo koristila (Daemmrlich in Kramarz 2012, 10). Na področju ekonomske globaliziranosti je Dansko Švicarski inštitut za tehnologijo l. 2005 uvrstil na 5. mesto med 150 analiziranimi državami (ETH Zürich 2016).

Na Danskem in v ostalih nordijskih državah je liberalna kreditna politika privedla do kreditnega in stanovanjskega mehurčka. Danska in Islandija sta se v veliki meri izognili nordijski bančni krizi v zgodnjih 90. letih, vendar sta imeli od l. 2008 obe države precej podobno izkušnjo (Goul Andersen 2015, 8). Širitev bančnih kreditov je bila bolj radikalna v Islandiji, vendar pa so danske banke uporabljale isti mehanizem ugodnega sposojanja denarja na mednarodnih medbančnih trgih, ki se je nato posojal naprej v večjih količinah kot so dovoljevale hranilne vloge (Goul Andersen 2015, 8).

---

8 5,4 % v l. 2000, 5,7 % v l. 2005 in rekordno nizka vrednost 1,8 % v l. 2008 (Daemmrlich in Kramarz 2012, 2).

9 Uvrstitev v poročilu *Doing Business*, kjer Svetovna banka meri uredbe, ki olajšujejo ali pa otežujejo ustanavljanje podjetja (Daemmrlich in Kramarz 2012, 2).

Primanjkljaj hranilnih vlog je med l. 2004–2008 dosegel 50 % BDP. Cene nepremičnin so dosegle vrh v l. 2006/2007, zaupanje potrošnikov in pa gospodarska rast sta opazno upadli v začetku l. 2008 (Goul Andersen 2015, 8).

Ko je ameriška banka *Lehman Brothers* 15. septembra l. 2008 propadla, se je največja danska banka znašla v nezavidljivi situaciji (Goul Andersen 2015, 8). Pred propadom jo je rešila neomejena garancija države za vse hranilne vloge v zgodnjem oktobru l. 2008. Banke so same zagotovile večino sredstev za pomoč in podporo za pomoč drugim bankam v težkem položaju, država pa je poskrbela za dodatno varnost, vendar z obrestnimi merami, ki so bile blizu 10 %. Vse skupaj je bilo sprejetih 6 zaporednih bančnih paketov, država pa se je izognila denarni izgubi zaradi bančne krize (Goul Andersen 2015, 8). Kljub temu so bile posledice za gospodarsko rast očitne, v l. 2008–2009 se je znižala za 5,8 %, kar je bil največji padec v danskem gospodarstvu v obdobju miru od l. 1820. Dansko gospodarstvo je zares začelo okrevati šele l. 2014 (Goul Andersen 2015, 9).

4.6.3 Socialna politika

V skoraj vseh okvirih so bile politike na trgu delovne sile liberalno konservativne vlade nadaljevanje socialnodemokratske vladavine v 90. letih. Spremembe so označene kot strožja pogojenost upravičenosti do denarnih transferjev (Clasen v Goul Andersen 2007b, 263), vendar pa malo krčenja blaginjskih storitev (Andersen in Pedersen v Goul Andersen 2007b, 263).

Pokojninska starost se je iz 67 let znižala na 65 let l. 2004. Danska je v tem času beležila že omenjeno izredno nizko nezaposlenost. Vendar pa je ta nizka nezaposlenost prinesla s seboj tudi nekaj odprtih vprašanj: ali bo lahko Danska privabila zadostno število delavcev na svoj trg delovne sile v mednarodno naraščajoče gospodarske sektorje; in ali bo lahko razširila zaposlitveni bazen, ko se bo v prihodnjih letih začel val upokojitev (Daemmrigh in Kramarz 2012, 10).

Kljub temu, da je bila uradna pokojninska starost 65 let, pa so finančne spodbude iz 90. let za predčasno upokojitev povzročile, da se je večina Dancev dejansko upokojila s 60 ali pa 61 leti (Daemmrigh in Kramarz 2012, 10). Politično vroča tema je bila rešena

l. 2006. Starostna meja za upokojitev se bo do l. 2027 zvišala na 67 let, starostna meja za predčasno upokojitev na 62 let do l. 2022. Po l. 2025 se bodo starostne meje indeksirale z povprečno življenjsko dobo oseb, starih 60 let, s formulo, ki bo omogočala povprečno 19 let pokoja (Daemmrich in Kramarz 2012, 10). Ker bo prebivalstvo živelo dlje, bodo delavci odhajali v pokoj kasneje. Kljub temu so strokovnjaki predvidevali, da bodo te spremembe samo skromno olajšale danski dolgoročni problem pomanjkanja delovne sile (Daemmrich in Kramarz 2012, 10).

Na trgu delovne sile je bila okrepljena pogojenost upravičenosti do denarnih transferjev, izboljšanje kvalifikacij nezaposlenih pa je zamenjal pristop »delo na prvem mestu«¹⁰ (Goul Andersen 2007a, 264). Najbolj kontroverzen element pa je bil t. i. »pravilo 300 ur«. Pravilo je določalo, da morajo pari v zakonskem ali zunajzakonskem razmerju, kjer sta oba partnerja prejemnika denarne socialne pomoči, vsak posamezno opraviti najmanj 300 ur plačanega dela v obdobju dveh let. Če partnerja tega ne izpolnita, se denarna socialna pomoč enemu od njiju ukine. Osebe z nič ali malo delovnih zmožnosti so bile izvzete. L. 2009 se je število ur plačanega dela, ki jih je moral opraviti vsak partner v razmerju, povečalo na 450 (Goul Andersen 2007b, 264).

Kljub mnogim spremembam pa je težko govoriti o prekinitvi politik iz prejšnjih let. Obdobje upravičenosti prejemanja nadomestila za brezposelnost je ostalo 4 leta, delež nezaposlenih, ki je prejemal denarno socialno pomoč namesto nadomestila za brezposelnost, pa je ostal pod 20 % (Goul Andersen 2015, 7). Vlada je še naprej podpirala fleksibilnost in varnost na trgu delovne sile. L. 2007 je minister za delo Claus Hjort Frederiksen (v Daemmrich in Kramarz 2012, 10) povedal, da Danska vidi fleksibilnost in varnost na trgu dela kot pomemben odgovor na izzive globalizacije, saj se lahko podjetja hitro prilagajajo na spremembe na trgu dela, delavci pa uživajo visoko stopnjo zaposljivosti in socialne varnosti.

---

10 Delo na prvem mestu (ang. *work first*) je pristop, kjer so bili programi APZ v prvi vrsti uporabljeni kot sredstvo za prisilo in vzpostavljanje avtoritete in ne za vlaganje v človeški kapital, ki bi lahko posamezniku prinesel pomenljive spremembe. Šlo je za politiko »korenčka in palice«, kjer je APZ predstavljala bolj palico kot pa korenček. (Greve 2012, 20).

Po svetovni gospodarski krizi v l. 2009 so bile vse države za kratek čas keynezianske, neravnotežje Evrosistema in politične preference nemške vlade pa so povzročile preobrat v varčevanje, ki mu je sledila tudi Danska (Goul Andersen 2015, 9).

V maju l. 2010 je liberalno konservativna vlada, sedaj pod vodstvom novega premierja Larsa Løkkeja Rasmussena¹¹, s podporo Socialno liberalne stranke in DLS sprejela obnovitveni paket po svetovni gospodarski krizi s strožjimi omejitvami glede prejemanja nadomestila v primeru brezposelnosti in zamrznitvijo rasti javnih izdatkov (Goul Andersen 2015, 10). Doba upravičenosti prejemanja nadomestila v primeru brezposelnosti se je s 4 zmanjšala na 2 leti, hkrati pa se je podvojil pogoj pridobitve ponovne upravičenosti prejemanja le-tega s 6 na 12 mesecev zaposlitve za polni delovni čas (Goul Andersen 2015, 10).

Reforme naj bi stimulirale trošenje, hkrati pa so zagotovile financiranje znižanja davkov iz l. 2007. Projekcija proračunskega primanjkljaja je bila 5 % BDP, kar je botrovalo uradnemu priporočilu Evropske Komisije, naj Danska primanjkljaj ohrani pod 3 % BDP. V realnosti primanjkljaj nikoli ni presegel 3 % BDP, priporočilo pa je bilo uporabljeno za legitimizacijo nepriljubljenih reform (Goul Andersen 2015, 10).

Med njimi je bila tudi pokojninska reforma eno leto kasneje (2011). Liberalno konservativna vlada je postopoma ukinjala shemo predčasne upokojitve, ki je bila uvedena v 90. letih prejšnjega stoletja. Uradna pokojninska starost je bila s 65 zvišana na 67 let v obdobju 2019–2022 z namenom višanja zaposlitve 65.000 starejših do l. 2020 (Goul Andersen 2015, 10).

Pokojninska reforma ni bila deležna javne podpore. Na volitvah l. 2011 je socialdemokratska koalicija za las zmagala. Nova socialnodemokratska vlada je ukinila zamenjavo denarne socialne pomoči z začetno pomočjo za imigrante, odpravila pravilo 300/450 ur in pa omejitve glede prejemanja denarne socialne pomoči za osebe, ki niso bile upravičene do nadomestila za brezposelnost (Goul Andersen 2015, 10). Podani razlog je bil, da so ti ukrepi bolj pripomogli k večanju revščine kot pa zaposlenosti. S tem so bile omejitve socialnih storitev za imigrante ukinjene (Goul Andersen 2015, 10).

---

¹¹ L. 2005 je Liberalna stranka spet zmagala na volitvah, liberalno konservativna koalicija je ostala nedotaknjena. DLS je pridobila 2 dodatna sedeža.

Izdatki za socialno varnost se na Danskem niso zmanjšali ne glede na menjavo vlad in spremembe socialnih politik (Tabela 4.9). Od l. 2000 naprej so konstantno rasli, vrh pa dosegli v l. 2012 in 2013 z vrednostjo 30,2 %. V času gospodarske recesije se trošenje na socialne storitve zviša zaradi dveh razlogov (OECD 2012, 1):

- večjih potreb po socialnih transferjih zaradi večje nezaposlenosti in večanja stanovanjskih subvencij zaradi oteženih finančnih okoliščin;
- počasne rasti ali pa upada BDP.

V nekaterih državah, vključno z Dansko, je tako opazen precejšen porast socialnih izdatkov med l. 2005 in l. 2009 kot odgovor na mednarodno gospodarsko krizo. Rast socialnih izdatkov se je kasneje stabilizirala brez velikih upadov.

Tabela 4.6: Izdatki za socialno varnost kot delež BDP izbranih držav 2000–2014

	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Država</i>								
Danska	26,0	27,3	29,7	29,9	30,1	30,2	30,2	30,1
Švedska	28,2	28,7	29,4	27,9	27,2	27,7	28,2	28,1
Norveška	20,8	21,1	22,8	22,4	21,8	21,7	22,0	22,0
Finska	23,3	25,0	28,3	28,7	28,3	29,4	30,6	31,0
Nizozemska	19,8	21,8	23,1	23,7	23,5	24,1	24,6	24,7
Nemčija	26,2	27,0	27,6	26,8	25,5	25,4	25,6	25,8
Francija	28,4	29,6	31,5	31,7	31,4	31,5	32,0	31,9
Italija	23,3	24,9	27,8	27,8	27,5	28,1	28,7	28,6
Združeno Kraljestvo	18,4	20,2	23,9	22,8	22,7	23,0	22,5	21,7
ZDA	14,2	15,5	18,5	19,3	19,0	18,7	18,6	19,2
OECD	18,6	19,4	21,9	21,7	21,4	21,6	21,7	21,6

Vir: OECD (2016a).

Dohodkovna neenakost na Danskem se je skozi leta postopoma višala in dosegla vrh v obdobju 2010–2012 z vrednostjo 0,25 (Tabela 4.10), vseeno pa je bila konstantno med najnižjimi ali pa najnižja v državah OECD. Poročilo OECD (2011, 24) navaja, da se je Ginijev koeficient skozi čas zvišal v skoraj vseh državah OECD.

Tabela 4.7: Vrednosti Ginijevega koeficienta v izbranih državah 2001–2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Država</i>												
Danska	0,22	0,23	0,22	0,23	0,23	0,24	0,25	0,24	0,24	0,25	0,25	0,25
Švedska	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,25	0,26	0,26	0,27	0,27	0,27	0,27
Norveška	..	0,25	..	0,26	0,28	0,24	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Finska	0,26	0,26	0,26	0,27	0,27	0,27	0,27	0,26	0,26	0,26	0,26	0,26
Nizozemska	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,29	0,29	0,28	0,28	0,28	0,28
Nemčija	0,27	0,28	0,28	0,28	0,30	0,29	0,30	0,29	0,29	0,29	0,29	0,29
Francija	0,29	0,28	0,28	0,28	0,29	0,29	0,29	0,29	0,29	0,30	0,31	0,31
Italija	..	..	..	0,35	..	..	..	0,34	0,32	0,32	0,33	0,33
Združeno Kraljestvo	0,34	0,34	0,33	0,33	0,33	0,34	0,34	0,34	0,37	0,35	0,35	0,35
ZDA	0,36	0,38	0,37	0,36	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38	0,39	0,39
OECD	..	..	..	..	0,32	..	0,31	0,32	..	..	0,31	0,32

.. Ni podatka.

Vir: OECD (2016b).

Danska je imela l. 2014 drugi najnižji delež relativne revščine med državami OECD, z 6 % je bila daleč pod povprečjem OECD, ki je znašalo 11,3 % (OECD 2014a, 1). Delež prebivalstva, ki je poročal, da si ne more privoščiti zadosti hrane, je bil za polovico manjši od povprečja OECD. Kljub učinkom mednarodne gospodarske krize je bilo življenjsko zadovoljstvo glede na raziskave javnega mnenja visoko. Z vrednostjo 7,5 je bilo peto najvišje med državami OECD (OECD 2014a, 2).

Glede na Indeks socialne pravičnosti¹² je bila Danska uvrščena na 2. ali 3. mesto v štirih meritvah od l. 2008 do l. 2015, prva je bila vedno Švedska. V vsakem merjenju so bile analizirane vse države, ki so bile v tistem času že članice EU (Sim Europe 2016).

Glede na mnenja strokovnjakov (Daemmrigh; Goul Andersen; Pedersen v Alberti 2013, 6) so zgoraj opisane spremembe države blaginje skozi čas še zmeraj v splošnem smislu skladne s socialnodemokratskim blaginjskim modelom. Danska in druge nordijske države so prebrodile krizno obdobje mnogo bolje kot pa ostale evropske države in ZDA. Vendar pa so Danci zmeraj razumeli, da so za vzdrževanje visokih socialnih izdatkov potrebni visoki davki¹³ in pa čim večja zaposlenost.

---

12 Indeks meri zasebna nemška fundacija *Bertelsmann Stiftung*, sestavljen pa je iz 6. dimenzij: preprečevanja revščine, izobraževalnih možnosti, dostopa do trga dela, socialne kohezije in nediskriminacije, zdravstvenega varstva, medgeneracijske pravičnosti.

13 L. 2015 je moral samski danski državljan brez otrok z povprečno plačo plačati 38,9 % svojega dohodka v obliki davka na dohodek in socialnih prispevkov. Danska je bila v istem letu na tretjem mestu med državami OECD po višini davka na dohodek. Prva je bila Belgija (42,8 %), druga pa Nemčija (39,9 %) (OECD 2014b, 5).

5 ZAKLJUČEK

Tema diplomskega dela je bila raziskovanje vpliva globalizacije na državo blaginje na Danskem. Kronološko gledano smo analizo možnih vplivov globalizacije na državo blaginje na Danskem začeli v 80. letih prejšnjega stoletja. V tem obdobju je Danska začela deregulirati zakonodajo ter sproščati omejitve pretoka kapitala na mednarodnem nivoju, hkrati pa se je soočala z rekonstrukcijo svojega gospodarstva po naftnih šokih. Kot je pokazala analiza, v tem obdobju ni zaznati potencialnih globalizacijskih vplivov na državo blaginje, je pa res, da so se globalizacijski procesi začeli dogajati bolj intenzivno šele kasneje, v 90. letih prejšnjega stoletja. Socialno demokratska stranka, sindikati pa tudi mediji so bili konstanten boj z desno koalicijo, ki je napovedovala krčenje države blaginje, vendar je bila desna koalicija pri tem neuspešna. Goul Andersen (2003, 7) govori o rezultatih vladanja desne koalicije kot o nadaljevanju socialne politike Socialno demokratske stranke v manj ugodnih gospodarskih pogojih.

S ponovnim prihodom Socialno demokratske stranke na oblast l. 1993, vse bolj obsežnimi globalizacijskimi procesi ter masovno nezaposlenostjo, ki je bila posledica desetletne recesije, pa lahko opredelimo pomembno spremembo. Premik iz pasivnega prejemanja socialnih transferjev, ki je bil prevladujoč v prejšnjih obdobjih, v aktivno politiko zaposlovanja in ostale programe fleksibilnosti in varnosti na trgu delovne sile. Globalizirano svetovno gospodarstvo se hitro spreminja, potrebne so neprestane prilagoditve in možnost konstantnega vseživljenjskega učenja z namenom ohranjanja konkurenčnosti. Fleksibilnost in varnost na trgu delovne sile je na to stanje direkten odgovor. Danska je z njo navdihnila tudi institucije EU. V sodelovanju z nacionalnimi vladami, socialnimi partnerji in akademiki so fleksibilnost in varnost na trgu dela kot ključen element uvrstili v evropsko strategijo zaposlovanja, ki je del strategije Evropa 2020. Danska je v tem obdobju postala mali gospodarski čudež z zelo nizko stopnjo revščine ter konstantno vrednostjo Ginijevega koeficienta med 0,22 in 0,23.

Prehod v 21. stoletje je pomenil tudi spremembo na političnem prizorišču in nove družbene cepitve. Liberalno konservativna vlada je zavzela močna stališča proti imigrantom, močno retoriko v zvezi s tem področjem pa je vpeljala v danski politični prostor stranka nove desnice, DLS. Določene omejitve blaginjskih storitev so neposredno zadevale imigrante, kar lahko označimo kot še eno spremembo, ki je

povezana z globalizacijo. Govorilo se je o blaginjskem šovinizmu in ekskluzivnosti države blaginje, ki je bila namenjena samo Dancem, vendar pa je v resnici, kot smo videli v diplomskem delu, z nekaterimi izjemami vseeno ostala zelo inkluzivna tudi do imigrantov.

V končnem delu analize smo opazili večji poudarek liberalno konservativne vlade na pristopu »delo najprej« in pa ponoven vzpon socialnih demokratov na oblast, ki so ukinili nekatere prejšnje omejitve glede socialnih transferjev ter določene socialne omejitve za imigrante. Viden je učinek svetovne gospodarske krize, kjer so se socialni izdatki kot delež BDP, v obdobju 2005–2009 bolj povečali kot v prejšnjih letih. Dohodkovna neenakost na Danskem se je skozi leta postopoma višala in dosegla vrh z vrednostjo 0,25 v l. 2010, vseeno pa je bila konstantno med najnižjimi ali pa najnižja v državah OECD. V letih okrevanja po gospodarski krizi se je neenakost zvišala v skoraj vseh državah OECD, tako da Danska ni izjema.

Z vidika vpliva globalizacije na državo blaginje na Danskem lahko prepoznamo naslednje značilnosti:

- formulacija specifičnih politik kot odgovor na novo gospodarsko stanje, primer je fleksibilnost in varnost na trgu dela;
- pojav strank nove desnice na političnem prizorišču, ki so uspele priti v parlament, primer je stranka DLS in omejitev določenih socialnih pravic za imigrante;
- poudarek na pristopu blaginje, pogojene z delom (ang. *workfare*), kar se kaže v omejitvah in strožjih zahtevah glede upravičenosti do nadomestila za brezposelnost, denarne socialne pomoči in pogoja prisotnosti na trgu delovne sile. Ta proces je potekal postopoma skozi celotno analizirano obdobje.

Glavne ugotovitve diplomskega dela so, da lahko Dansko kljub izpostavljenosti globalizacijskim procesom, menjavi vlad in svetovni gospodarski krizi, ki je povzročila določene spremembe v socialni politiki, še zmeraj označimo za državo blaginje. Hipotezo, ki smo jo oblikovali v začetku diplomskega dela, in ki se je glasila: *globalizacija je vplivala na državo blaginje na Danskem, kljub temu pa se socialna varnost ni zmanjšala*, lahko torej potrdimo.

6 LITERATURA

1. Alberti, Mike. 2013. *Recent reforms leave Denmark's welfare state firmly in place*. Dostopno prek: <http://www.remappingdebate.org/article/recent-reforms-leave-denmark%E2%80%99s-welfarestate-firmly-place> (25. avgust 2016).
2. Alesina, Alberto, Edvard Glaeser in Bruce Sacerdote. 2001. *Why Doesn't the United States Have a European-Style Welfare State?* Dostopno prek: http://scholar.harvard.edu/files/alesina/files/423__0332-alesina11.pdf (25. avgust 2016).
3. Andersen, Kim Viborg, Carsten Greve in Jacob Torfing. 1996. Reorganizing the Danish Welfare State: 1982-93; a Decade of Conservative Rule. *Scandinavian Studies* 68 (2): 161–187.
4. Bambra, Clare. 2007. Going beyond The three worlds of welfare capitalism: regime theory and public health research. *Journal of Epidemiology and Community Health* 61 (12): 1098–1102.
5. Benito, Gabriel, Jorma Larimo, Rajneesh Narula in Torben Pedersen. 2002. *Multinational Enterprises from Small Economies: The Internationalization Patterns of Large Companies from Denmark, Finland and Norway*. Dostopno prek: http://openarchive.cbs.dk/bitstream/handle/10398/6528/tp_ismo.pdf?sequence=1 (25. avgust 2016).
6. Bernik, Ivan. 2014. Modernizacija in globalizacija. *Teorija in praksa* 51: 9–106.
7. Bredgaard, Thomas in Daemrich, Arthur. 2012. *The Welfare State as an Investment Strategy: Denmark's Flexicurity Policies*. Dostopno prek: <http://centre-mcd.uqam.ca/upload/files/Publications/Veille/the%20welfare%20as%20an%20investment%20strategy%20denmark.pdf> (25. avgust 2016).
8. Bredgaard, Thomas, Flemming Larsen in Per Kongshøj Madsen. 2005. *The flexible Danish labour market – a review*. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.556.7023&rep=rep1&type=pdf> (25. avgust 2016).
9. BusinessDictionary. 2016. *Structural unemployment*. Dostopno prek: <http://www.Businessdictionary.com/definition/structural-unemployment.html> (25. avgust 2016).
10. CEDEFOP. 1997. *Financial portrait of vocational education and training in*

- Denmark. Dostopno prek: http://www2.cedefop.europa.eu/etv/upload/information_resources/bookshop/12/denmark_en.html#t6.1 (25. avgust 2016).
11. Christiansen, Niels Finn in Klaus Petersen. 2001. The Dynamics of Social Solidarity: The Danish Welfare State, 1900 – 2000. *Scandinavian Journal Of History* 26 (3): 179–196.
  12. Cousins, Mel. 2005. *European Welfare States: Comparative Perspectives*. London: SAGE.
  13. Daemmrich, Arthur in Benjamin Kramarz. 2012. *Globalization and the Welfare State*. Dostopno prek: https://is.vsfs.cz/el/6410/zima2013/NA_IB/um/4205242/4205247/Demark_Globalization_Case.pdf (25. avgust 2016).
  14. Danish Kin. 2012. *Poor Laws*. Dostopno prek: <http://www.danishkin.Com/poorlaw.html> (25. avgust 2016).
  15. DIPD. 2014. *Danish political culture inspires Nepalese leaders*. Dostopno prek: <http://dipd.dk/2014/08/danish-political-culture-inspires-nepalese-leaders/> (25. avgust 2016).
  16. ETH. 2016. *KOF Index of Globalization*. Dostopno prek: <http://globalization.kof.ethz.ch/> (25. avgust 2016).
  17. Eurostat. 2016. *Glossary:At-risk-of-poverty rate*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:At-risk-of-poverty_rate (25. avgust 2016).
  18. Fenger, Menno. 2007. *Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating post-communist countries in a welfare regime typology*. Dostopno prek: http://www.Learneurope.eu/files/9913/7483/4204/Welfare_regimes_in_Central_and_Eastern_Europe.pdf (25. avgust 2016).
  19. Ginsburg, Norman. 2001. Globalisation and the Liberal Welfare States. V *Globalisation and European Welfare States*, ur. Robert Sykes, Bruno Palier in Pauline M. Prior, 173–193. Hampshire: Palgrave.
  20. Goul Andersen, Jørgen. 1997. The Scandinavian Welfare Model in Crisis? Achievements and Problems of the Danish Welfare State in an Age of Unemployment and Low Growth. *Scandinavian Political Studies* 20 (1): 1–31.
  21. --- 2003. *Citizenship Politics: Welfare and Employment in Denmark*. Dostopno prek: <http://lex.juris.hokudai.ac.jp/global-g/paper/1-16.pdf> (25. avgust 2016).
  22. --- 2007a. The Danish Welfare State as ‘Politics for Markets’: Combining Equality and Competitiveness in a Global Economy. *New Political Economy* 12

- (1): 72–78.
23. --- 2007b. Restricting access to social protection for immigrants in the Danish welfare state. *Benefits* 15 (1): 257–269.
  24. --- 2008. *From people's pension to an equality-oriented multipillar system. The silent revolution of the Danish pension system*. Dostopno prek: <http://www.sopol.at/document/download/from-people-039-s-pension-to-an-equalityoriented-multipillar-system-the-silent-revolution-of-the-danishpension-system> (25. avgust 2016).
  25. --- 2015. *Denmark. The Resilience of Welfare State Support: Paper prepared for 2. Coordination Conference, Norface Project Our Children's Europe, Aalborg University University Copenhagen, 6-7. Sep. 2015*. Dostopno prek: <https://blogs.kent.ac.uk/welfsoc/files/2015/05/Background-paper-Denmark.docx> (25. avgust 2016).
  26. Green-Pedersen, Christoffer. 2001. Welfare-state Retrenchment in Denmark and the Netherlands, 1982-1998 The Role of Party Competition and Party Consensus. *Comparative Political Studies* 34 (9): 963–985.
  27. Greve, Bent. 2012. *Denmark a Nordic Welfare State – Are the Active Labour Market Policy Withering Away?* Dostopno prek: <http://benthamopen.com/contents/pdf/TOSSCIJ/TOSSCIJ-5-15.pdf> (25. avgust 2016).
  28. Huber, Evelyne in Stephens, John. 2002. Globalisation, Competitiveness, and the Social Democratic Model. *Social Policy & Society* 1 (1): 47–57.
  29. Investopedia. 2016. *Gini Index*. Dostopno prek: <http://www.investopedia.com/terms/g/gini-index.asp> (25. avgust 2016).
  30. Kærgård, Niels. 2006. *The foundation for the Danish Welfare State: Ethnic, Religious and linguistic harmony*. Dostopno prek: <http://www.helsinki.fi/iehc2006/papers1/Kaergard.pdf> (25. avgust 2016).
  31. Kodelja, Zdenko. 2008. *Globalna pravičnost, globalizacija in izobraževanje*. Dostopno prek: http://www.sodobnapedagogika.net/images/stories/2008slo/2008_1_slo_02_zdenko_kodelja_globalne_pravicnosti.pdf (25. avgust 2016).
  32. Kosonen, Peka. 2001. Globalisation and the Nordic Welfare States. V *Globalisation and European Welfare States*, ur. Robert Sykes, Bruno Palier in Pauline M. Prior, 153–173. Hampshire: Palgrave.
  33. Kopač, Anja. 2004. *Aktivacija – obrat v socialni politiki*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

34. Mandič, Srna. 2008. *Režimi blaginje in vprašanje razvrščanja držav v skupine v razširjeni EU*. Dostopno prek: <http://druzboslovnerazprave.org/clanek/pdf/2008/57/1/> (25. avgust 2016).
35. Martin, John. 1998. *What Works Among Active Labour Market Policies: Evidence from OECD Countries' Experiences*. Dostopno prek: <http://www.rba.gov.au/publications/confs/1998/pdf/martin.pdf> (25. avgust 2016).
36. Mishra, Ramesh. 1999. *Globalisation and the welfare state*. Cheltenham: Edward Elgar.
37. Myles, John in Jill Quadagno. Political Theories of the Welfare State. *Social Service Review* 76 (1): 34–57.
38. Nielsen, Klaus in Stefan Kesting. 2003. Small is Resilient – the Impact of Globalization on Denmark. *Review of Social Economy* 61 (3): 365–387.
39. OECD. 2011. *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising*. Dostopno prek: <https://www.oecd.org/els/soc/49170768.pdf> (25. avgust 2016).
40. --- 2012. *Social spending during the crisis Social expenditure (SOCX) data update 2012*. Dostopno prek: [http://www.oecd.org/els/soc/OECD2012SocialSpendingDuringTheCrisis8 pages.pdf](http://www.oecd.org/els/soc/OECD2012SocialSpendingDuringTheCrisis8%20pages.pdf) (25. avgust 2016).
41. --- 2014a. *Society at a Glance 2014 Highlights: DENMARK OECD Social Indicators*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/denmark/OECD-SocietyAtaGlance2014-Highlights-Denmark.pdf> (25. avgust 2016).
42. --- 2014b. *Focus on Top Incomes and Taxation in OECD Countries: Was the crisis a game changer?* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/social/OECD2014-FocusOnTopIncomes.pdf> (25. avgust 2016).
43. --- 2016a. *Social Expenditure Database (SOCX)*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/social/expenditure.htm> (25. avgust 2016).
44. --- 2016b. *OECD Income Distribution Database (IDD): Gini, poverty, income, Methods and Concepts*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm> (25. avgust 2016).
45. Palier, Bruno in Robert Sykes. 2001. Challenges and Change: Issues and Perspectives in the Analysis of Globalization and the European Welfare States. V *Globalisation and European Welfare States*, ur. Robert Sykes, Bruno Palier in Pauline M. Prior, 1–16. Hampshire: Palgrave.
46. Pedersen, Peder J. 2011. *Immigration and Welfare State Cash Benefits – The Danish Case*. Odense: University Press of Southern Denmark.

47. Scholte, Jan Aart. 2000. *Globalisation – a critical introduction*. Oxford: St. Martin's Press.
48. Sim Europe. 2016. *Social Justice Index "Social Justice in the EU - A Cross-national Comparison"*. Dostopno prek: <http://www.social-inclusion-monitor.eu/social-justice-index/> (25. avgust 2016).
49. Torfing, Jacob. 1999. Workfare With Welfare: Recent Reforms of the Danish Welfare State. *Journal of European Social Policy* 9 (1): 5–28.
50. Trbanc, Martina. 1992. *Različni socialno-blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr14Trbanc.PDF> (25. avgust 2016).
51. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2011. *Poročilo o razvoju /Metodološki listi – Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/SRS/1/ML/BDP%20na%20prebivalca%20po%20kupni%20moci.pdf (25. avgust 2016).
52. Venn, Danielle. 2009. *Legislation, collective bargaining and enforcement: Updating the OECD employment protection indicators*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/employment/emp/43116624.pdf> (25. avgust 2016).
53. Quandl. 2016. *Gini Index By Country*. Dostopno prek: <https://www.Quandl.Com/collections/demography/gini-index-by-country> (25. avgust 2016).